

De avifauna van de Braekmanpolder

door

W. SUETENS, J. VAN DEN STEEN, J.P. VANDE WEGHE,
J. VAN IMPE en H. WILLE.

Extrait

* Le Gerfaut - De Giervolk * 1981, fasc. - n° II
Revue belge d'ornithologie
rue Vauthier, 31, Bruxelles.

DE AVIFAUNA VAN DE BRAEKMANPOLDER

door W. SUETENS, J. VAN DEN STEEN, J. P. VANDE WEGHE,
J. VAN IMPE en H. WILLE

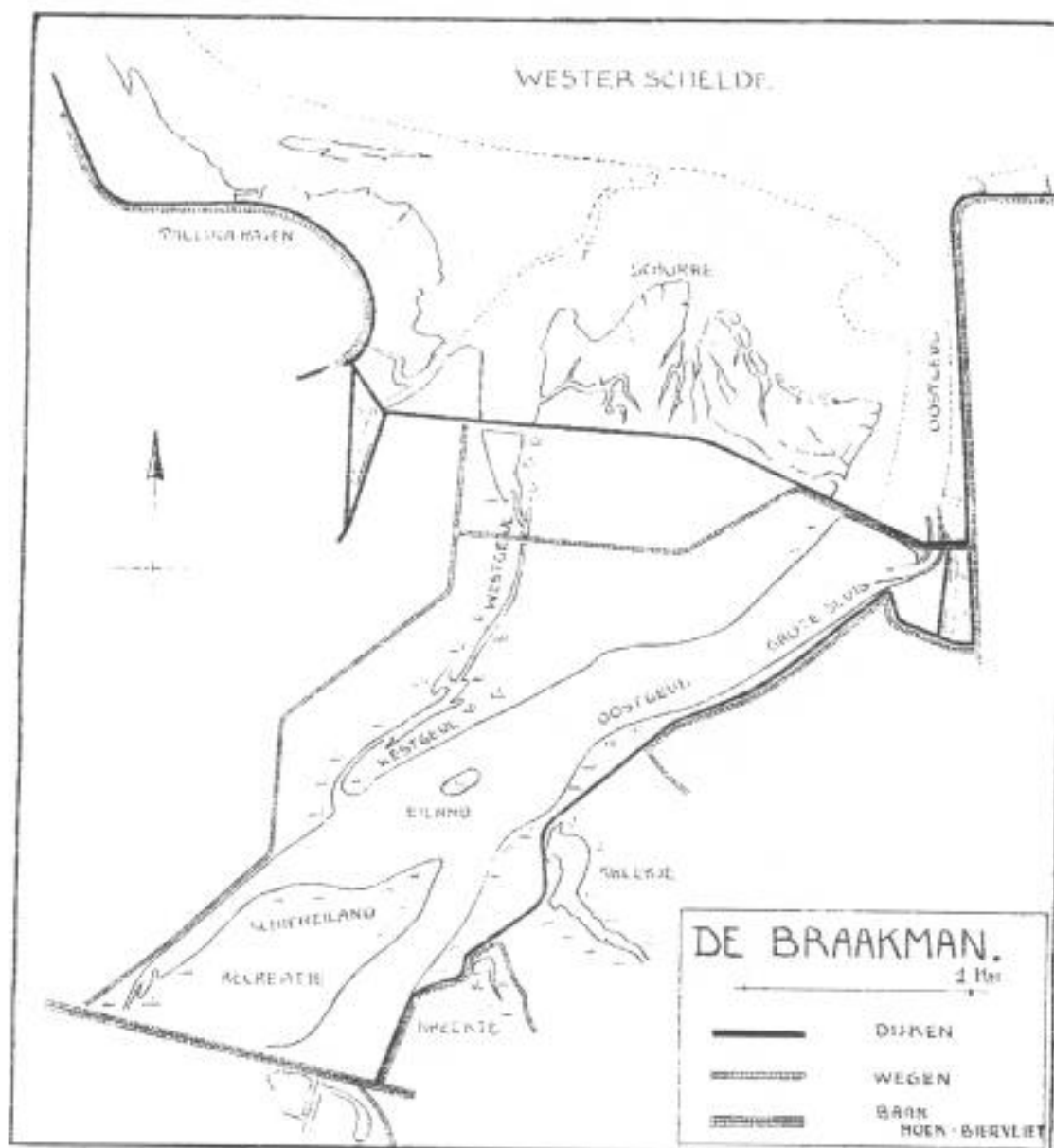
Inleiding. — Onderhavige studie heeft tot doel een beknopte samenvatting te geven van de vogelrijkdom van een gebied, vroeger eenvormig schorrelandschap, nu ingedijkt polderland, met een zwak brakke kreek en een stuk overblijvende schorre.

Dit gebied is gelegen op ongeveer 5 km ten Westen van Terneuzen, en paalt ten Noorden aan de Westerschelde, op enige km van haar monding in de Noordzee.

De vroegere bedding van de stroom, die zich tot in 1952 voortzette in zuidelijke richting tot aan het Nederlandse dorp Philippine en op enige kilometer van het Belgische dorp Boechoute, werd na de drooglegging omgevormd tot polderland, terwijl de voornaamste geul nu een uitgestrekt binnenmeer werd waarvan het zoutgehalte lichtjes hoger ligt dan dit van de andere overigens allemaal brakke kreken van Zeeuws-Vlaanderen. Het verschil in zoutgehalte tussen Schelde en Braekmanmeer is evenwel zo groot dat wij dit laatste niet als brak mogen bestempelen. Het binnendijsk wateroppervlak beslaat 195 ha, terwijl de gehele polder zich over amper 1 400 ha uitstrekt. De coördinaten van het gebied, gemeten op de voornaamste broedplaatsen, zijn 51°19' N. en 3°44' E.

Wij hebben gemeend dat het niet mogelijk was eerder een avifaunistisch overzicht van het betrokken gebied te publiceren, omdat dit in een bestendige evolutie van uitsluitend schorrelandschap naar gemengd milieu betrokken was. Daar er nu evenwel in deze ontwikkeling een betrekkelijke stabilisatie blijkt te zijn ingetreden, schijnt het belangwekkend de huidige en vroegere stand in een rapport te kristalliseren, om later vergelijk, wanneer het polderlandschap zijn definitieve vorm zal hebben bereikt, mogelijk te maken.

Men mag inderdaad niet uit het oog verliezen dat verder doorgaande begroeiing van slikranden en schelpenbanken, enerzijds, en aanplanting van gemengd bos, anderzijds, bepaalde soorten zal verdrijven en nieuwe species in het gebied zal brengen. Speciaal dient nog gewezen op het tot standkomen van de eerste rietstroken (*Phragmites*) en zeggebegroeiing (*Carex*) waarvan de invloed zich eerder op lange termijn zal doen gelden.

Korte Schets van de evolutie vanaf de indijking in 1952. — De schelpenstranden, nu plots niet meer blootgesteld aan periodieke overstroming, laten de vestiging toe van de voornaamste klutenkolonie van de Westerschelde en van zeer belangrijke visdiefjesnederzettingen. De Scholekster, Strandpluvier en Dwergstern behoren nu tot de gewone broedvogels.

Drie gebieden spelen nu een bijzondere rol tijdens de evolutie van de Braakman in deze periode, namelijk : de Westgeul, het eilandje in het Braakmanmeer en de punt van het schiereiland.

DE WESTGEUL. — Dit was het hoogst gelegen gedeelte van het vroegere schor (Savoyard plaat) en maakte als dusdanig het vlugst de evolutie

door. Hier concentreerden zich de broedvogels. Ter vergelijking volgen hier de benaderende cijfers voor de broedseizoenen 1954, 1956, 1957, 1958, 1959 en 1960. Men bemerkt vanaf 1958 het verdwijnen van de strandvogels als broedvogels van deze plaats, waar ze in 1957 hun belangrijkste midden hadden.

SOORTEN	1954	1956	1957	1958	1959	1960
Kluut	99	75	77	28	15	12
Visdiefje	45	150	123	23	—	—
Dwergstern	40	21	12	—	—	—
Strandpluvier	18	15	15	5	4	4
Bontbekpluvier	—	1	1	—	—	—
Kleine Pluvier	10	6	6	3	2	3
Scholekster	10	15	18	14	4	7
Tureluur	50	24	45	30	15	6
Kievit	5	15	40	40	40	22
Kokmeeuw	40	5	56	10	12	10
Zilvermeeuw	5	—	1	—	—	—
Blokeend	4	6	6	15	21	12
Slobeend	—	—	1	—	1	—
Bergeend	2	5	8	8	4	2
Waterhoen	—	—	1	4	12	10
Patrijs	—	4	—	10	9	5
Tortelduif	—	—	1	4	6	6
Bosduif	—	—	1	8	11	6
Merel	—	1	—	—	2	8
Groenvink	—	—	—	—	3	10
Steenuil	—	—	—	—	—	1
Kleine Karekiet	—	—	—	—	—	1
Zanglijster	—	—	—	—	—	1
Kneuter	—	2	5	8	8	10
Totalen	328	345	417	210	169	136

Dit plaatsje, nog geen hectare groot, doch wondermooi gelegen midden in de grote Braekmankreek en op korte afstand van de Schelde, begint als broedplaats een voorname rol te spelen vanaf 1957, toen in de Westgeul de steeds voortschrijdende begroeiing aldaar meerdere broedvogels verdreef. In 1959 heeft ook deze broedplaats met bedreiging van begroeiing af te rekenen. Evenwel is het hier dat (na dit plaatsje eens definitief het statuut van reservaat te hebben gegeven) met de beste resultaten en geringe onkosten op deskundige wijze kan ingegrepen worden om een duurzame en bloeiende broedplaats te scheppen en in stand te houden. Het ingrijpen van buitenuit moet vooral het verwijderen van alle overtollige plantengroei en het bestrijden van de thans al te talrijke kokmeeuwenkolonie beogen. Er is geen principieel bezwaar dat na het beëindigen van de broedtijd rond 15.VII het publiek weer toegang tot deze plaats zou krijgen. Hierbij een lijstje van de broedvogels alhier in 1957, 1958, 1959 en 1960:

SOORTEN	1957	1958	1959	1960
Kluut	73	150	25	—
Visdiefje	77	377	90	82
Dwergstern	3	11	6	—
Strandpluvier	5	3	1	—
Scholekster	2	1	—	—
Tureluur	1	1	—	—
Kokmeeuw	—	73	340	400
Blokeend	—	1	3	5
Waterhoen	—	1	1	—
Kievit	—	—	1	—
Totalen	161	618	467	487

HET SCHIEREILAND. — De lage weide, met brede drassige oevers en een voedselrijke slikboord (die wij nu kennen als het schiereiland), vormde een der laagst gelegen gedeelten van de vroegere schorre en was dan ook de eerste jaren, na de indijking, van weinig ornithologische waarde.

Vanaf 1954 vestigden zich hier de Zilvermeeuwen, eerst 15, in 1957 reeds 45 paren. Verdere uitbreiding hiervan werd belet door het gepaste

optreden van de H. VISSER, jachtwachter, die zich eveneens uiterst verdienstelijk maakte met de tellingen op de broedplaatsen, waarvan hierboven het resultaat.

Het schiereiland heeft eveneens een bijzondere betekenis als pleister- en overwinteringsgebied van duizenden *Anatidae* en *Limicolae*. Vooral het overwinteren van de duizenden Kolganzen alhier heeft deze plaats tot in 1960 een zo spectaculair karakter verleend.

In 1959 hadden er zich ook heel wat broedvogels gevestigd : 80 paar Kluten, verschillende Strandpluvieren, Tureluurs, Kieviten, enige Scholeksters, 2 paren Grutto's en 1 paar Kemphanen.

HUIDIGE TOESTAND. — a) de Buitendijkse Schorren : de kolonie Grote Zeezwaluwen is er verloren gegaan door de indijking. De andere broedvogels handhaven er zich : 1 100 paren Kokmeeuwen, 150 Visdiefjes, 30 Tureluurs, 5 Scholeksters, 2 Bergeenden, 5 Blokeenden, Dwergstern en Strandpluvier (enkele koppeltjes) vormden in 1960 het hoofdbestand.

b) de 3 Binnendijkse broedplaatsen : vormen steeds een geheel; b.vb. zullen de pasgeboren Kluten reeds op hun eerste levensdag de 300 meter brede kreek tussen eilandje en Westgeul en schiereiland overzwemmen (door ringwerk van H. VISSER bewezen).

c) de 3 Pleister- en Overwinteringsgebieden (schiereiland, Westgeul en schorren) spelen steeds op behoorlijke wijze hun rol, doch het schiereiland ging in de winter 1959-1960 als ganzenpleisterplaats verloren door het uitvoeren van de rekreatiewerken. Om er toch tenminste de andere pleisterende vogels de zo nodige rust te verlenen is het onontbeerlijk de uiterste punt ervan af te sluiten voor publiek en honden. Deze afsluiting is ook het enige middel om er vermelde broedvogels te redden. Westgeul en schorren vormen in hun huidige staat en, dank zij beschermingsmaatregelen, een gepast toevluchtsoord voor de trekvogels. Ze kunnen als broedgebieden verbeterd worden. De polderkreekjes, vooral die aan de oostzijde, vormen een uitstekend toevluchtsoord voor de eenden en zijn ook als broedplaats belangrijk : Kluten, Visdiefjes, Tureluurs, Kokmeeuwen, Kleine en Strandpluvieren, op een ervan zelfs Dwergstern en Zwarte Stern.

Systematische Lijst van de Avifauna. — Werd opgesteld vooral aan de hand van stelselmatige waarnemingen door de auteurs verricht sinds 1954. Een van hen (H. WILLE) kon ook van 1946 tot 1950 waarnemingen doen die echter uiteraard minder volledig zijn. Werd de waarneming door een ander gedaan dan is zijn naam vermeld.

PARELDUIKER. — *Gavia arctica* (L.)

Schaarse wintergast, pas sinds 1956 opgemerkt : 1 ex. op 11.III en 3.IV.1956; 1 ex. op 14, 18 en 20.XI.1956; 1 ex. op 20.I en 1 op 23.II.1957; 1 op 16.I.1959 en 1 ex. (stookolieslachtoffer) op 3.XII.1960. Alle waarnemingen buitendijks, tenzij de op 23.II.1957 waargenomen vogel.

IJSDUIKER. — *Gavia immer* (BRÜNNICH)

Twee waarnemingen : 1 van 14 tot 29.I.1956, en 1 van 29.X tot 12.XI.1960. Beide dieren op de grote binnendijkse Braekmankreek. Typische onrust bij het vertrekkend dier op 12.XI.1960 : eerst enige uren op de Schelde, dan nog even op de binnendijkse kreek, om ten slotte te verdwijnen.

GEELSNAVELIJSDUIKER. — *Gavia adamsii* (GRAY)

Op 3 en 28.XII.1953 : 1 ex. van deze soort op de Westerschelde vóór de Braekmansluis. De opgewipte ivoorkleurige snavel viel goed op.

ROODKEELDUIKER. — *Gavia stellata* (PONTOPF.)

Regelmatige wintergast van einde oktober tot april-mei; uiterste data : 26.XII.1958 en 20.V.1956. Meestal minder dan 5, soms meer, tot 16 (25.XII.1954). Het talrijkst in december en januari. Ongeveer 86 % op de Schelde, terwijl anderzijds 76 % door stookolie aangetast bleken te zijn.

KUIFFUUT. — *Podiceps cristatus* (L.)

Schaarse zomergast, gewone wintergast. Trekt door vanaf einde september. In de laatste jaren soms veel vroeger 27.VI.1959 : 2 ex.; 22.VII.1956, 6.VIII.1957 : 5 ex.). Tot half oktober minder dan 20, waarvan 80 % juvenielen. Voornaamste trek golf : einde oktober, met als hoogtepunt einde november (tot 70), en een stijgend aantal adulten. Winterpopulatie : een 50-tal, soms door vorst olopemd (een 100-tal op 23.I.1954). Voorjaarstrek tot einde maart, in 1955 tot 19.IV, in 1956 tot 6.V, en in 1957 tot 8.VI (3 van 5 tot 19.V). De trekkers meest op de Schelde (89 %), de pleisteraars gewoonlijk binnendijks.

ROODHALSFUUT. — *Podiceps griseigena* (BOND.)

Schaarse, doch vrij regelmatige trekker en wintergast. Waargenomen van einde september tot begin april, uitzonderlijk 1 ex. op 8 en 10.V.1960. Maximum 4 op 24.XII.1959. Uiterste data : 30.IX.1948 en 10.V.1960. Op 7.VIII.1954 twee vogels in prachtkleed.

HOORNFUUT. — *Podiceps auritus* (L.)

Regelmatige wintergast, doch steeds in klein aantal : maximum 5 ex. Wordt hier meestal niet gezien vóór november en blijft dan pleisteren tot half maart. Laatste datum : 14.III.1954. In 1958 werd er een Hoornfuut gezien in prachtkleed van 12 tot 16.IV. Vroegste aankomstdatum : 24.X.1959.

ZWARTHALSFUUT. — *Podiceps caspicus* (HABL.)

Gewone en vrij talrijke herfsttrekker op de Braekmankreek, zeldzame overwinteraar op de Schelde (tot 3 ex.). Ook regelmatige doortrekker in de lente, echter in klein aantal (tot 7 vogels, eens 14). Bijna steeds in april (van 7 tot 20.IV.1957). Een exemplaar in prachtkleed werd opgemerkt op 8.V.1947 en op 5.VI.1955.

In het najaar verschijnen de eerste trekkers (adulten) meestal rond half juli, soms zelfs iets vroeger (30.VI.1959). Begin augustus volgen de juveniele dieren en verhogen het aantal pleisterende vogels tot minstens een dertigtal, sommige jaren zelfs meer : in 1957 werden er 50 geteld op 22 en 25.VIII. In september-oktober en de eerste dagen van november blijven er steeds enkele tientallen (35-40 in 1957 en 1958; 20-30 in 1959 en 1960), maar rond 10.XI gebeurt de uittocht (in 1958 nog 6 op 30.XI). Van december tot maart 1 tot 3, uitzonderlijk 4 exemplaren (24.XII.1955).

Kopwuiven en geritualiseerd vederpluizen opgemerkt in augustus-september en in april.

DODAARS. — *Poliiocephalus ruficollis* (PALLAS)

Thans broeden er 2 koppels op een randkreekje van de Braekman. Gewone doortrekker van juli tot december (max. 122 vogels op 13.XII.1959), op de binnendijkse krekken. Verplaatst zich nadien soms naar de Schelde, waar er heel wat Dodaarzen overwinteren (een 20-tal), alhoewel er vele verdwijnen bij aanhoudende vorst (50 op 27.XII.1958 en nog 20 op 17.I.1959). In maart zelden nog meer dan 10. In april is soms terugtrek merkbaar, doch deze verloopt uiterst snel (50 op 19.IV.1958).

NOORDSE STORMVOGEL. — *Fulmarus glacialis* (L.)

Een dood exemplaar op 3.I.1955 op de Scheldedijk (Br. SIMÉON).

JAN VAN GENT. — *Sula bassana* (L.)

Twee waarnemingen : op 2.X.1955 een juveniel en op 24.XII.1954 een adult ex.

AALSCHOLVER. — *Phalacrocorax carbo* (L.)

Regelmatige, thans weinig talrijke doortrekker van begin juli tot einde oktober. Meestal minder dan 7 vogels, bij uitzondering meer (16 op 18.IX.1955). In de jaren die de inpoldering voorafgingen, waren er regelmatig 30 en soms tot 40 Aalscholvers aanwezig. Schaarse wintergast : meestal afzonderlijke exemplaren van november tot maart. In april en mei iets talrijker, tot een 15-tal. Zeldzaam van einde mei tot einde juni : 1 of 2, bij uitzondering meer (in 1947 : 8 op 23.VI en 15 op 4.VII).

KUIFAALSCHOLVER. — *Phalacrocorax aristotelis* (L.)

Vijf waarnemingen : een juveniel van 18.XI tot 19.XII.1956, een adult op 22.II.1958 (Schelde), een juveniel van 30.X tot 9.XI.1958, een adult in prachtkleed op 26.VII.1959 (Schelde) en tenslotte 4 adulte exemplaren op 7.II.1960 op de Schelde. Het eerste en het derde dier kwamen ook tot in het Braekmanmeer.

BLAUWE REIGER. — *Ardea cinerea* L.

Gewone zomergast van einde juni (een 5-tal) tot oktober (max. 35; vroeger meer : 130 op 1.X.1949). In oktober en november reeds veel minder (ten hoogste nu 15-20), terwijl slechts enkelingen overwinteren (maximum : 2-3 of soms geen na aanhoudende vorst). Voorjaarstrek werd hier nooit opgemerkt. Is ook schaars in mei en juni (maximum 16 vogels op 29.V.1954).

PURPERREIGER. — *Ardea purpurea* L.

Drie waarnemingen, waarvan slechts één in het voorjaar : op 2.X.1955, één in het Scheldeschor ; op 3.VIII.1958 één juveniel op de Braekmankreek en op 16.IV.1959, één ex. in de Westgeul (Braekman).

NACHTREIGER. — *Nycticorax nycticorax* (L.)

Een adulte vogel op 10.VIII.1959 en een roepende vogel op 24.III.1960, telkens 's avonds. Eerstgenoemd exemplaar werd verwoed achtervolgd door Kluten, Groenpootruiters en Tureluurs. Tenslotte nog 1 exemplaar op 3.VIII.1960, eveneens 's avonds.

ROERDOMP. — *Botaurus stellaris* (L.)

Een exemplaar werd opgemerkt op 10.IX.1955 (GROOTAERS) en één op 2.XI.1959.

OOIEVAAR. — *Ciconia ciconia* (L.)

Twee waarnemingen tijdens de voorjaars trek : één overvliegende vogel op 10.IV.1944 (N.-O. trekkend-vanuit België-waargenomen), een tweede exemplaar op 26.IV.1959.

ZWARTE OOIEVAAR. — *Ciconia nigra* (L.)

Een waarneming van één vogel op de Scheldeslikken op 22.VIII.1951 (Br. SIMEON).

LEPELAAR. — *Platalea leucorodia* L.

Schaarse voorjaarsgast doch regelmatige najaarstrekker.

Einde maart (vroegste datum : 15.III.1947) en begin april worden wel enige vogels opgemerkt, bijna steeds afzonderlijk; eens (2.IV.1956), drie. Ook 2 waarnemingen in mei, o.a. 5 ex. op 31.V.1959.

Komt terug einde juni en trekt door of pleistert tot in september. Het talrijkst einde augustus (een 10-tal, eens 13 op 31.VIII.1948). Er is nog een late oktoberwaarneming (23.X.1956), 2 novemberdata (o.a. 3 juv. op 6.XI.1955) en een pleisterend eerstejaarsdier tot 12.XII.1959; ook in 1957 werd er een Lepelaar gezien op 3.XII.

FLAMINGO. — *Phoenicopterus ruber* (L.)

Een waarneming van een vrij schuw dier, dat van 24.XI.1960 tot in april 1961 op de Braekmankreek bleef pleisteren.

HOELZWAAN. — *Olor cygnus* (L.)

Zeldzame wintergast bij strenge koude. Eens in december (7.XII.1957); herhaaldelijk (niet in 1958-1959 en 1959-1960) enige vogels in januari-februari (2 tot 4, eens 9 op 11.II.1956 en 12 op 15.II.1947).

KLEINE ZWAAN. — *Olor columbianus bewickii* (YARR.)

Thans regelmatige wintergast en elk najaar al vroeger en vroeger alhier verschijnend : 1953-1954 : 1 ex. op 21.III; 1954-1955 : 13 op 12.III; 1955-1956 : 32 op 11.II; 1956-1957 : 5.II (13 te Groede op 3.II); 1957-1958 : 19.XI; 1958-1959 : 8.XI; 1959-1960 : 31.X; 1960-1961 : 16.X.

Het is slechts vanaf de langdurige koude in januari-februari 1956 dat hier min of meer regelmatig wordt gepleisterd door een groep (of een gedeelte) van ongeveer 35 Kleine Zwanen, die in 1955-1956 : 11 éénjaarsevogels bevatte; in 1957-1958 : 6 (op 16 die hier die winter verbleven),

in 1958-1959 slechts 5 op 20, doch in 1959-1960 opnieuw 10 op 33. Deze Kleine Zwanen komen bij voorkeur op de punt van het schiereiland in het Braekmanmeer en vertrekken meestal begin maart (nog 16 op 8.III.1958). In 1956 bleven er 4 (waarvan 2 juv.) tot 7.IV en in 1960 eveneens 2 tot 21.IV.

KNOBBELZWAAN. — *Cygnus olor* (L.)

Is evenals de vorige soort, een vrij regelmatige verschijning geworden sinds de winter 1955-1956. Meestal 1 of 2 exemplaren, in december 1957 tot 5, terwijl er hier van 6 tot 15.VIII.1957 een groep van 8 Knobbelzwanen verbleef. Op 14.IX.1957 vloog er een groep over van een 50-tal. De overige waarnemingen vallen van half augustus (15.VIII.1958) tot begin april (7.IV.1956).

GRAUWE GANS. — *Anser anser anser* (L.)

Regelmatige doortrekker vanaf begin september (4.IX.1959) tot half november, soms later (14.XI en 9.XII.1956). Sporadisch in december (1959) en januari (5.I.1957) en geen enkele waarneming voor februari. Trekt terug door van begin maart (4.III.1956) tot half mei (11.V.1957). In het najaar werden tot 44 (15.XI.1958), in het voorjaar tot 50 exemplaren geteld. In het najaar 1959 werden er echter 105 Grauwe Ganzen waargenomen.

OOSTELIJKE GRAUWE GANS. — *Anser anser rubrirostris* (SWINHOE)

Driemaal met zekerheid waargenomen waarvan éénmaal de zuivere vorm; 2 bij 5 van de nominaatvorm op 12.III.1955: ze waren lichter van kleur maar niet groter; 2 bij 7 gewone op 10 en 18.X.1959; dit waren zeer lichte vogels; tenslotte 3 zuivere *rubrirostris* op 24.X.1959 die duidelijk forser waren dan de nominaatvorm. Te vermelden is dat beide rassen zelden samen zaten op het weiland en vooral een eigen vlucht vormden na het opvliegen.

KOLGANS. — *Anser albifrons albifrons* (SCOP.)

Sinds de winter 1953-1954 is de Kolgans in groot aantal komen overwinteren op de weide van het schiereiland in de Braekmankreek. Deze plaats vormde met de weiden van Putting, bij Hulst, het voornaamste overwinteringsgebied dezer soort in Zeeland.

Door recreatiewerken, aangevangen begin 1960 in het midden van dit gebied, werden toen de Kolganzen alhier uiteengedreven en alles laat voorzien dat deze soort aldus een van haar beste overwinteringsgebieden voor het grootste deel heeft verloren.

Tijdens de jaren 1945-1950 was deze soort hier verre van algemeen, en in elk geval heel wat minder gewoon dan de Rietgans (die thans onregelmatiger voorkomt). De laatste 7 jaren kenden wij hier een uiterst opvallende toename, hetgeen ook elders gebeurde, doch stellig niet op zo een indrukwekkende wijze, vermits die toename hier net samenviel met het ontstaan van een voor deze soort zeer geschikt biotoop. Wij deden volgende tellingen tijdens deze periode :

- 1953-1954: 19 in januari, 20 in februari, 800 op 14.III.1954. Aankomst: op 23.I.
- 1954-1955: aankomst: op 30.I, 200 in februari, 1 200 in maart (12.III); vertrek op 13.III. Aantal waarnemingen: 6 (4 in 1953-1954).
- 1955-1956: aankomst: 11.XI; 100 in november, 200 in december, 500 in januari (3.I), 200 in februari, 40 in maart, 8 in april. Vertrek op 7.IV, meeste reeds op 10.III. Aantal waarnemingen: 18.
- 1956-1957: aankomst: 20.XII; 100 in december, 1 700 in januari (3 000 in februari (23.II), 1 000 in maart. Vertrek: op 10.III, de meeste op 9.III. Aantal waarnemingen: 22.
- 1957-1958: Aankomst: op 10.X; 1 in oktober, 30 in november, 1 010 in december, 1 450 in januari, 3 800 in februari, 6 500 in maart (11.III). Vertrek: 16.III (nog 2 000). Aantal waarnemingen: 34.
- 1958-1959: Aankomst: op 6.XII; 260 in december, 5 400 in januari (17.I), 4 550 in februari, 2 000 in maart. Vertrek: op 15.III (1 150). Aantal waarnemingen: 18. Een eenzaam exemplaar (gekwetst) opgemerkt op 2 en 6.IV.1959.
- 1959-1960: Aankomst: op 5.X; 134 in oktober, 150 in november, 1 150 in december, 4 600 in januari (17.I), 1 800 in februari, 1 200 in maart, 2 in april. Vertrek: 2.IV, de massa reeds op 11.III. Aantal waarnemingen: 26. Een gekwetst dier is gans de zomer hier gebleven.
- 1960-1961: Aankomst: op 2.X (15 ex.); 15 in oktober, 15 in november (een andere groep), 210 in december.

De climax van deze werkelijke invasie van Kolganzen lag tijdens de seizoenen 1957-1958 en 1958-1959, doch de massa die hier toen doorkwam zou stellig elk jaar te zien geweest zijn, hadden de recreatiewerken van begin 1960 niet plaats gevonden.

Uit verschillende publicaties is gebleken dat ook op andere plaatsen in Nederland en zelfs in Engeland, aan de Severn, de Kolganzen de

laatste jaren pas in massa aankwamen in februari en begin maart. Toch menen wij, door vergelijking met de tellingen aan de Severn, te kunnen besluiten dat de plotse aangroei alhier van 2 tot 11.III.1958 (van 3 800 tot 4 200 op 8.III en 6 500 op 11.III) zijn tegenhanger heeft gehad aan de Severn waar de 4 000 Kolganzen op 3.III tot 1 500 geslonken waren op 11.III.

Tussen Braekman en Putting bestaat bestendig contact, want ook overdag zagen wij groepjes vliegen van het éne gebied naar het andere. Ook is er een 4° slaapplek te vermelden bij de 3 door LEBRET opgesomd (*Limosa* 1959, 1-2, blz. 56), namelijk de schorren van Saaftinge, waarheen grote troepen ganzen uit de Braekman trokken bij valavond, via Hoek, Terneuzen en Zaamslag (35 km in vogelvlucht).

GROENLANDSE KOLGANS. — *Anser albifrons flavirostris* DALGETY & SCOTT

Een geelsnavelige zeer donkere vogel bevond zich tussen 40 Kolganzen op 4.III.1956.

DWERGGANS. — *Anser erythropus* (L.)

Toevallige wintergast: één adult ex. op 12.XII.1959 en 2 adulten op 16.II.1960 (LEBRET).

RIETGANS. — *Anser fabalis* (LATHAM)

Regelmatige wintergast, doch nu in veel kleiner aantal dan de Kolgans. In tegenstelling met de mening van KIST menen wij te weten dat de meerderheid van deze Rietganzen tot de *rossicus*-vorm behoren; slechts enkele van de dieren, die van dicht genoeg konden bekeken worden, toonden een grotere uitbreiding van het oranje op de boven- en onder-snavel, zonder echter de andere morfologische kenmerken van de *fabalis*-vorm te bezitten. Deze minderheid zou dus tot een mengpopulatie behoren. Vier koppen van dode vogels (verzameld in de winter 1958-1959) staven eveneens ons vermoeden, gebaseerd op het feit dat verreweg de meeste Rietganzen, die van dichtbij werden bekeken, een ronde kopvorm en een korte en hoge snavel bezaten met het oranje beperkt tot een kleine vlek op de bovensnavel en een geringe stip op de onder-snavel.

Vanaf einde september wordt sporadisch herfsttrek genoteerd, meestal minder dan 10 en nooit meer dan 20 vogels. Vroegste data zijn: 6.VIII.1957 (6 ex.); 16.VIII en 9.IX.1956 (1 ex.) en 14.IX.1953 (18 ex.). De winterpopulatie komt vanaf 15.XI. Op einde december kunnen er een 150 vogels aanwezig zijn (vroegere jaren gebeurde dat soms vroeger:

31 op 13.X.1947 en 125 op 3.XI.1947). Op 24.XII.1957 waren er een 800-tal Rietganzen aanwezig. In januari en februari worden de maxima bereikt: tot 350 vogels; bij uitzondering meer: 950 op 20.I.1957. Begin maart (2.III.1958) kan men nog tot 150 Rietganzen tellen, doch rond 10.III zijn ze meestal reeds vertrokken. Sinds 1955 werden nog 3 maal kleine groepjes opgemerkt na die datum, o.a. in 1957 toen 2 Rietganzen (gepaard) hier bleven tot 11.V.

Deze soort komt de laatste jaren steeds onregelmatiger voor, dit in tegenstelling met de Kolgans.

KLEINE RIETGANS. — *Anser fabalis brachyrhynchus* BAILLON

Zeldzame wintergast, Sinds 1955-1956 slechts 7 maal waargenomen: eenmaal in december (24.XII.1960), twee maal in januari (10 en 3 vogels), drie maal in februari (één, één en 3 vogels), 1 exemplaar op 15.III.1959. Op 6.III.1955 waren er eveneens 3 Kleine Rietganzen.

ROTGANS. — *Branta bernicla bernicla* (L.)

Regelmatige wintergast tot in 1955-1956; in 1956-1957 slechts drie waarnemingen: één in november, één in december en één in januari (steeds minder dan vijf dieren). In 1957-1958 slechts Rotganzen vanaf maart (max. 12 ex.), terwijl er van 5 tot 13.IV, 4 adulten en 1 juveniel op het schiereiland pleisterden. De volgende winter slechts eens waargenomen: 2 op het schiereiland en 1 op de Schelde op 15.II.1959. In 1959-1960 opnieuw iets talrijker (4 waarnemingen van max. 6). Alle Rotganzen werden in de schorren gezien, tenzij enige binnendijks op het schiereiland, hierboven vermeld.

Vóór de indijking van de Braekman waren de Rotganzen talrijker (een 40-tal; ook in 1955 waren er een 60-tal en in februari 1956 nog 45) en ze kwamen ook vroeger toe: reeds 5 op 1.XI.1951. In 1955 bleven er 10 ex. tot 15.V.

BRANDGANS. — *Branta leucopsis* (BECHST.)

Verscheen hier regelmatig vanaf de winter 1957-1958; in 1955 waren er eens 40 op 6.III en in 1956 bleven er 35 van 26.II tot 11.III. In 1957 pleisterden er opnieuw 40 op 19.I en hiervan bleven er 6 tot 5.II. Op 4.I.1958 verschenen er 10 Brandganzen; dit groepje groeide aan tot 45 op 1.II, tot 50 op 9.II, tot 60 op 27.II, tot 85 op 2.III, om dan een maximum te bereiken op 8.III met 105 Brandganzen, die dan bleven tot op 16.III, waarop ze plots allemaal vertrokken. In 1958 was de eerste Brandgans hier op 20.XII, doch de eerste grote groep verscheen eerst op 25.I (65),

en het maximum werd bereikt op 22.II met 164 Brandganzen. De laatste 42 werden gezien op 15.III, maar nadien bleef er 1 tot 14.IV (op 4.IV waren er 2). De volgende winter was er opnieuw één voorloper, die echter nog vroeger verscheen (14.XII.1959), doch ditmaal werd deze slechts vervoegd door 20 andere Brandganzen, dit wegens de werken aan het recreatiecentrum in het hart van de Braekman. Op 12.XI.1960 werd de vroegste waarneming geboekt, van één Brandgans in gezelschap van 14 Kolganzen; op 10.XII.1960 opnieuw 3, die vervoegd werden door 4 andere op 11.XII en door nog 3 op 15.XII; deze 10 werden er 50 op 14.I.1961.

ROODHALSGANS. — *Branta ruficollis* (PALLAS)

Één waargenomen op 17.I.1959, in gezelschap van 5 400 Kolganzen. Op 22.I.1961 verschenen er 2 exemplaren (die op 19.I bij Hulst waren gezien).

BERGEEND. — *Tadorna tadorna* (L.)

Van 10 tot 15 koppels broeden er thans telkenjare in de Braekman, meest in konijnenpijpen, maar ook zijn er 1 of 2 nesten in de *Spartina*-begroeiing van het schor. In 1949 werden er slechts een 5-tal koppels genoteerd bij gebrek aan passende nestgelegenheden. In 1958 waren er 11 paar met 66 jongen.

Ruitrek in juli (7.VII.1947: 500 Bergeenden; 3.VII.1958: 250 ex.), die echter niet steeds opvalt alhier. Onze broedvogels verdwijnen rond 1.VIII en tot half september zijn meestal slechts de eigen jonge vogels aanwezig, waarbij dan andere jonge Bergeenden zich aansluiten (een honderdtal). Adulten verschijnen vanaf oktober, waarop een gevoelige stijging plaats heeft in november en december (tot 150 ex.; 250 op 30.XII.1954). De winterpopulatie is veranderlijk volgens de weersomstandigheden en kan opklimmen tot maximum 340 vogels (25.I.1959), meestal echter niet boven de 150. Lentetrek zeer goed merkbaar in maart (max. 450 ex.) en in april (300 meestal; 530 geteld op 19.IV.1958). Ook in de eerste decade van mei komen nog veel Bergeenden voor (205 op 10.V.1959).

De broedvogels zijn einde maart reeds op de broedplaats.

BLOKEEND. — *Anas platyrhynchos* L.

Ongeveer 50 paren broedvogels.

Einde juni gewoonlijk minder dan 500 vogels, ook in juli (in 1958 een duizendtal vanaf 3.VII). Einde juli plotse stijging (2 150 op 27.VII.1958) die voortgaat in augustus om haar hoogtepunt te bereiken op het einde

van die maand en begin september (tot 5 000 ex. ; 10 000 op 26.VIII.1947). Tot het einde van september blijven de getallen hoog (tot 3 250). In oktober en november verblijven er van 2 tot 3 000 Blokeenden. Nieuwe stijging einde december (tot 3 200), maar januari levert niet meer dan 2 000 vogels op. In februari sterk schommelende getallen, onder invloed van vorst (van 1 500 tot 3 500 ex.). Opvallende daling in maart (950 in het begin van de maand, 400 op het einde); op 30.III.1958 werden er uitzonderlijk 1 500 Blokeenden geteld.

In april en mei zijn er minst te zien: 50 tot 150; bij uitzondering 300 op 31.V.1958 (meest woerden). Slagpenrui van ♂♂ komt in gering aantal voor in de schorren; zo werden begin mei 1958 reeds 2 ruiende woerden in het Boechoutekanaal opgemerkt.

WINTERTALING. — *Nettion crecca* (L.)

Geen broedvogel. Einde juni verschijnen reeds de eerste trekkers (38 op 30.VI.1959). In juli zijn er maximum 60, maar in de tweede helft van augustus kunnen er tot 250 Wintertalingen komen. In september eerder iets minder (tot 220; op 24.IX.1960 echter 297; op 27.IX.1958 ook 270). Die klassieke stijging einde september gaat verder in oktober (250 tot 300, in 1960 tot 500; 584 geteld op 8.X), om het hoogtepunt te bereiken rond half november (600 maximum; 980 op 19.XI.1960, 880 op 26.XI.1960).

In december zijn er meestal minder Wintertalingen (200), doch einde december komt een nieuwe stijging (460 ex. op 19.XII.1958; 500 ex. op 23.XII.1958 en 2 100 op 24.XII.1960), die echter haar climax bereikt begin januari (750 op 4.I.1959) en uitzonderlijk veel op 8.I.1961 toen er 3100 vogels werden geteld. Opvallend is het verschil met Saaftingen waar de Wintertaling dan zeer schaars wordt (*De Giervalk*, 1956, blz. 167).

In februari telt men hoogstens 300, in maart nog 250 vogels. Toch schommelen de getallen zeer sterk tijdens deze periode en dit duurt voort in april: de gewone bezetting is dan slechts een 30-tal, doch bij uitzondering komen er nog 80 of zelfs tot 150 Wintertalingen door. Begin mei slechts enkelingen (10 op 1.V.1957).

Zoals hierboven aangetoond valt er thans een opvallende aangroei van deze soort als najaarspleisteraar te noteren. Er kwamen in het najaar 1960 evenveel Wintertalingen vóór als in de periode die de inpoldering voorafging (600 op 23.X.1948).

ZOMERTALING. — *Querquedula querquedula* (L.)

Zeldzame broedvogel: één paartje in 1959.

Regelmatig doortrekkend vanaf half maart (vroegste datum: 6.III.1955) tot begin mei: een 20-tal, maximum 50 ex. op 19.IV.1958. Van einde juni af tot half september najaarstrek, die iets talrijker is: tot 80 en zelfs een 100-tal op 20 en 30.VII.1958 en 2.VIII.1958, 120 op 6.VIII.1960. Laatste datum: 17.XI.1957. Het zoeter wordende milieu is de laatste jaren voor de soort veel geschikter geworden.

KRAKEEND. — *Anas strepera* L.

Schaarse voorjaarstrekker van februari tot april (uiterste data: 1.II.1958 en 2.V.1959). Hoogste aantal: 5 op 4.IV.1959. In het najaar de laatste jaren iets talrijker en dan ook in hoger aantal dan in de lente: tot 15 ex. op 6.IX.1959). Uiterste data: 30.VI.1959 en 21.XI.1958. Op 5.I.1957 werden er nog 2 Krakeenden gezien, en ook in december 1960 en januari 1961 waren er minstens 12 Krakeenden aanwezig.

SMIENT. — *Mareca penelope* (L.)

Talrijke trekker en wintergast. Verschijnt soms vanaf begin juli (3.VII.1958: 4 ex.) en zelfs vanaf einde juni (27 en 30.VI.1959: 4 en 8 ex., 5.VII.1959: reeds 17), doch eerst voor goed in september, met eerste hoogtepunt in oktober: 750 op 23.IX.1959, 1 100 op 30.IX.1959, 2 700 op 11.X.1959. Einde oktober kunnen er enige duizenden Smienten zijn, en dat blijft zo in november, hoewel er dan meestal een daling optreedt, die duurt tot half december. Vanaf einde december tot begin februari worden de hoogste aantallen genoteerd, meestal onder invloed van vorst. Herhaaldelijk werden er in die periode 4 tot 5 000 Smienten geteld (op 17.I.1960 zelfs 7 000), en ook werd opgemerkt dat het aantal woerden aangroeit: van 20 % in oktober tot 32 % begin december, en tot 55 % daarna. Meestal vanaf einde februari (in 1956 vanaf half maart) verminderen de aantallen gevoelig en begin mei verdwijnen de laatste Smienten. Laatste datum: 19.V.1957: nog 5 vogels. Ook in 1958 werden er in de tweede helft van maart nog een 2 000 Smienten gezien. De soort is dus niet verminderd sedert de inpoldering.

PIJLSTAART. — *Dafila acuta* (L.)

Weinig talrijke doch regelmatige doortrekker en wintergast.

Verschijnt begin juli of zelfs vroeger (30.VI.1959), echter niet meer dan 5 in juli en 10 maximum in augustus (23.VIII.1959). Van september tot november 10 tot 30 Pijlstaarten, in 1959 en 1960 tot 40 in november. Onregelmatige aantallen in december, (met een hoogtepunt van 180 op 24.XII.1960) en ook in januari, met 85 als maximum: op 16.I.1959 en

16.I.1960). De voorjaarstrek is zeer opvallend, maar kort meestal, van 10.II tot einde maart: 50 tot 70 vogels, uitzonderlijk meer: 136 op 15.II.1959. Ook in april worden nog een 25-tal Pijlstaarten gezien, doch in mei zijn het slechts enkelingen meer: 3 op 2.V.1959 en 1 op 18.V.1959. Er is gedurende de laatste jaren stellig een vermeerdering te bespeuren.

SLOBEEND. — *Spatula clypeata* (L.)

Schaarse broedvogel: van 5 tot 10 koppels in gunstige jaren (in 1957 b.v.b.). Als trekker en wintergast veel talrijker dan de Pijlstaart. Najaarstrek is zwak van einde juli tot 20 augustus: 45 ex. max. Dan beginnen de getallen sterk te schommelen, van 30 tot max. 250 (28.IX.1957). Nog grotere doch meer standvastige getallen (300) in oktober, terwijl november tot 400 en december tot 300 Slobeenden kan opleveren (504 geteld op 15.XII.1960). De januaristand is van jaar tot jaar sterk verschillend. Zo waren er begin 1959 niet meer dan 300 en einde januari slechts 20 Slobeenden meer, terwijl in 1958 van 800 tot 1 000 vogels geteld werden tot half januari en 210 op het einde der maand. Vorst doet vooral de aantallen slinken. De voorjaarstrek, van einde februari tot half april, kan tot 500 Slobeenden brengen (9.III.1958), meestal toch niet meer dan 300 (270 op 4.IV.1959). Ook deze soort is de laatste jaren sterk vermeerderd, en belangrijke aantallen zoeken de Braekman steeds meer en meer op als overwinteringsgebied.

KROONEEND. — *Netta rufina* (PALLAS)

Twee aprilwaarnemingen, telkens een paar: op 27.IV.1958 en op 18.IV.1959.

TOPPEREEND. — *Aythya marila* (L.)

In juli waren reeds kleine groepjes woerden aanwezig (max. 7). Slagenrui van een woerd werd in augustus 1959 met zekerheid vastgesteld op het binnendijks meer. Eigenlijke najaarstrek van begin oktober, soms vroeger (14 op 28.VIII.1957), het meest opvallend in november (bijna 200 op 5.XI.1955) en voortdurend tot begin december: meestal een 40-tal vogels. Overwinteren gebeurt onregelmatig: 80 ex. op 2.II.1954, 40 ex. tijdens de winter 1957-1958 en 30 ex. in 1959-1960, doch geen in 1958-1959. Voorjaarstrek opvallend in februari, maart en april (meestal minder dan 15): 50 op 12.III.1955, 80 op 10.III.1956, 27 van 25.III tot 3.IV.1956. Laatste waarneming: 18.IV.1954.

Het ontstaan van het Braekmanmeer heeft eveneens een gevoelige vermeerdering van deze soort in de hand gewerkt.

TAFELEEND. — *Aythya ferina* (L.)

Van juli tot september dikwijls 1 of 2, nooit meer dan 7 vogels. Vroegste datum: 2.VII.1959. Ook in oktober niet meer dan 7; uitgezonderd op 29.X.1960: 39 ex.. In november waren er tot 150 in 1958, in 1959 en de meeste andere jaren slechts enkele. Ook december 1958 kende een ongewone bezetting: 475 tijdens een 10-tal dagen. Andere jaren waren er niet meer dan 15 tijdens deze maand.

In januari en februari gewoonlijk minder dan 10, soms tot 40 of meer (60 ex. op 19.I.1957, 70 ex. op 25.I.1950, 80 ex. op 2.II.1954 en een honderdtal op 25 en 26.II.1956). De voorjaarsstrek heeft plaats na 15.III en duurt tot half april: maximum 50 ex. Uiterste data: 8.V.1947; 13.IV.1958.

KUIFEEND. — *Aythya fuligula* (L.)

Afzonderlijke vogels (1 of 2 woerden) verschijnen vanaf begin juli (3.VII.1958). Tot half september zijn geen andere bewegingen merkbaar. Een 10-tal verschijnen er einde september, tot 25 in oktober (51 op 29.X.1960), en een 90 ex. in november (zelfs 400 op 26.XI.1955). Elk jaar komt in december de maximale bezetting, die meestal behouden blijft tot einde januari; in 1956 tot 140, in 1957 tot 300, in 1958 tot 130, in 1959 tot 120. Begin februari treedt bijna elk jaar een gevoelige daling in: meestal zijn er dan geen 25 Kuifeenden meer. In 1956 bleven er een 40 tot 11.II, en dit aantal groeide aan tot een honderdtal einde februari en tot 300 op 3.III.1956, dit onder invloed van aanhoudende vorst. In maart zijn er echter meestal een 30-tal Kuifeenden aanwezig. Ook in 1958 waren er meer (68 ex. op 25.III en 70 ex. op 2.IV.1958). Doortrek in april, in 1958 minst merkbaar (60 op 20.IV en 15 op 27.IV.1958). Geïsoleerde exemplaren kunnen tot in mei doortrekken: uiterste datum: 5.V.1957 (nog 10 Kuifeenden, waarvan 5 woerden).

Verhouding der geslachten: 25 % woerden in oktober-november, 40 % in december, 40 % in januari, 42 % in februari, 45 % in maart en 58 % in april. Ook deze soort is talrijker geworden sinds de inpoldering.

WITOOGEEND. — *Aythya nyroca* (GULDENST.)

Zeldzame najaarsgast: 1 juveniel op 18.VIII.1959 (LEBRET), 1 wijfje op 5.X.1959 en 2 wijfjes op 15.XI.1959.

BRILEEND. — *Glaucionetta clangula* (L.)

Talrijke doortrekker en wintergast. Verschijnt in de tweede helft van oktober (vroegste datum: 11.X.1959) en bereikt, na geleidelijke stijging, het hoogtepunt rond 20.XII: tot 230 ex. Dit blijft meestal

behouden tot begin januari, maar daarop volgt een sterke daling: gemiddeld slechts 50 vogels, bij uitzondering meer onder invloed van vorsttrek (307 op 23.I.1954). Einde februari en dit tot 20.III zijn er opnieuw een 150-tal Brileenden ter plaatse (maximum: 164 ex. op 27.II.1958), waarna het aantal meestal daalt tot begin mei, waarop de laatste vertrekken (uiterste datum: 14.V.1951). In 1955 bleven er 120 Brileenden tot 13.IV.

Verhouding der geslachten: woerden komen later. Tot in december zijn er nog maar 15 %, tegenover 35 % wijfjes en 50 % eerstejaarsvogels. In het voorjaar bevatten de doortrekkers tot 40 % mannetjes.

IJSEEND. — *Clangula hyemalis* (L.)

Thans regelmatig wintergast in zeer klein aantal. Gewoonlijk minder dan 5, max. 11. Sedert 1956 vielen er in de winter 1958-1959 slechts enige sporadische waarnemingen te boeken, terwijl ze regelmatig aanwezig waren tijdens de overige winters. De vroegste waarneming viel op 5.X.1959. In april 1958 werd zelfs balts waargenomen. Over het voorkomen van de Ijseend in het Braekmangebied: zie *De Giervalk* 1958, blz. 277.

BRUINE ZEEEËND. — *Melanitta fusca* (L.)

Onregelmatige doortrekker en wintergast; meestal minder dan 5 ex., soms meer (7 ex. op 12.XII.1949, 8 ex. op 18.XII.1955 en 10 ex. op 17.XI.1957). Waarnemingen liggen vóór van juli (vroegste datum: 9.VII.1959) tot in mei, de meeste echter in oktober, november en december. Eens werd een ruiende woerd aangetroffen.

ZWARTE ZEEEËND. — *Oidemia nigra* (L.)

Regelmatige doortrekker en wintergast, in kleine aantallen; maximum tot 26 ex. (29.III.1958). Waargenomen van augustus tot begin mei, het talrijkst van december tot half april. Uiterste data: 6.VIII.1957 en 3.V.1957. Een paar ruiende vogels opgemerkt in augustus 1958.

EIDEREEND. — *Somateria mollissima* (L.)

Regelmatige doortrekker en wintergast; verschijnt soms reeds in oktober, meestal in november. In 1955 was er reeds een wijfje alhier op 10.IX en in 1957 een juveniel mannetje op 6.VIII: dit waren wellicht de eerste gevallen van slagpenrui. In 1958 heeft een groep van 34 Eider-eenden, waaronder 8 adulte woerden, tijdens de maanden juli, augustus en september in de Oostelijke Scheldegeul vlak vóór de Braekman vertoefd en er de slagpennen geruid. Op 15.IX voegde er zich bij deze

groep een nieuw gezelschap van 52 vogels, die stroomafwaarts bleken te trekken. Beide groepen verdwenen samen na een 10-tal dagen. In 1959 en 1960 vertoefde een adulte woerd tijdens de ganse voortplantingsperiode vóór het schor, en diezelfde vogel werd nadien in eclipseskleed opgemerkt. In 1960 waren er opnieuw een 40-tal ruiers.

Het aantal wintergasten bedraagt tot 55 Eidereenden en die worden regelmatig tot einde april gezien, in 1958 zelfs tot 24.V, toen 38 vogels hier verbleven, waaronder 6 adulte woerden. In het najaar 1960 kwamen opnieuw grote groepen door op de Schelde, maximum 98 ex. op 11.XI.

GROTE ZAAGBEK. — *Mergus merganser* L.

Gewone doortrekker en wintergast, die echter niet doorlopend aanwezig is. Van half november tot einde april; uiterste data: 18.XI.1956 en 27.IV.1958. Gewoonlijk 1 tot 10 vogels, bij uitzondering tot 40 (februari 1954, december 1955 en januari 1956).

De trekkers in april komen steeds op de Schelde voor. Een vogel heeft in de Scheldegeul geruid van 13.VIII tot 9.IX.1956. Verhouding der geslachten: slechts 20 % woerden tot in december, 30 % in januari, 25 % in februari en 40 % in maart.

MIDDELSTE ZAAGBEEK. — *Mergus serrator* L.

Regelmatige doortrekker en wintergast. Komt door van begin november, uitzonderlijk reeds in oktober en blijft tot in mei. Uiterste data: 10.X.1957 en 23.V.1957. Is het talrijkst in december en januari; meestal een 30 vogels, soms tot 85 (12.XII.1959) en meer (108 op 23.I.1954). In december zijn er 15 % woerden, in januari 50 %. Lentetrek waarneembaar rond einde maart en begin april; is vrij onopvallend.

Een zomerwaarneming van 1 ex. op 30.VI en 6.VII.1959.

NONNETJE. — *Mergellus albellus* (L.)

Gewone doortrekker en regelmatige wintergast van half november tot einde maart, uitzonderlijk tot in april. Uiterste data: 7.XI.1959 en 19.IV.1958. Gewoonlijk tot 30 vogels, uitzonderlijk tot 40. Slechts 10 % zijn mannetjes.

BONNELLI'S AREND. — *Hieraaëtus fasciatus* (VIEILL.)

Door drie waarnemers afzonderlijk waargenomen op 1, 10 en 14.IX.1958. Een volledige beschrijving en verschillende schetsen werden aan de Commissie van de Nederlandse Avifauna voorgelegd, dit vóór dat wij vernamen dat een ander exemplaar van deze soort werd dood gevonden te Breedenbroek, op 24.I.1958 (*Limosa* 1959/3, blz. 107).

De door ons waargenomen vogel was een actieve jager, met snelle vleugelslagen en korte glijperioden. Hij leek iets kleiner dan de Visarend, de rechte vleugels en stevige staart vielen goed op alsook het typische Bonnelli-kruis. Lichte romp en vleugelboeg leken minder zuiver dan men bij een adult ex. zou verwachten.

BUIZERD. — *Buteo buteo* (L.)

Vrij zeldzame doortrekker in voor- en najaar. Komt door vanaf einde augustus, soms vroeger (9.VIII.1953), tot midden november (11.XI.1954). Is in het voorjaar nog zeldzamer (3.III.1957, 15 en 30.III.1958). Twee winterwaarnemingen: 23.XII.1958 en 2.I.1958: telkens 1 ex.

SPERWER. — *Accipiter nisus* (L.)

Onregelmatige gast: 7 waarnemingen van augustus tot mei.

HAVIK. — *Accipiter gentilis* (L.)

Een van Noord naar Zuid trekkend exemplaar op 5.XI.1960, te 13 h.

ROODBRUINE WOUW. — *Milvus milvus* (L.)

Drie waarnemingen: één zuidwaarts trekkend op 3.XI.1947, één pleisterend van 28.VIII tot 21.IX.1957, en één op lentetrek op 4.V.1952.

ZWARTBRUINE WOUW. — *Milvus migrans* (BODD.)

Een adult op 4.V.1958: overvloog de Westgeul en trok toen noordwaarts.

ZEEAREND. — *Haliaeetus albicilla* (L.)

Een ex. op 29.XII.1954, waargenomen door jachtwachter VISSER.

BRUINE KUIKENDIEF. — *Circus aeruginosus* (L.)

Gewone najaarstrekker van begin juli tot begin november (2.XI.1949), in klein aantal, maximum 9 vogels. De meeste in september.

Lentetrek minder opvallend: van maart tot mei. Ook winterwaarnemingen: 1♀ op 15 en 25.II.1958, 1 juveniel op 14.II.1960, 1 ex. op 20.I.1957 en 2 op 13.I.1950. Twee waarnemingen in juni: 5 en 14.VI.1955 en 25.VI.1958: 1 ex.

BLAUWE KUIKENDIEF. — *Circus cyaneus* (L.)

Gewone wintergast van oktober tot maart; 2 waarnemingen in september en een 4-tal aprilmeldingen, de laatste op 26.IV.1959.

Meestal 1 of 2, uitzonderlijk tot 4 vogels samen.

Eens in volle zomer: een ♂ op 30.VII en 2.VIII.1958.

GRAUWE KUIKENDIEF. — *Circus pygargus* (L.)

Broedde in gedroogde *Spartina*, in pas ingedijkte schorren, in 1953.

Vrij schaarse trekker van einde juni tot half september (24.IX.1958): nooit meer dan 1 ex. Lentetrek zeer laat en onregelmatig: 1 waarneming op 28.IV.1948, 6 in mei (♂ in 1946 en 1948; ♂ en ♀ in 1954 en 1957).

VISAREND. — *Pandion haliaetus* (L.)

Zeldzame doortrekker: 1 in juli en 4 in september (wellicht 3 maal dezelfde vogel: 14, 19 en 26.IX.1954; op 14.IX.1959; twee maal in maart; op 22.IV.1957 en op 1.V.1946.

SLECHTVALK. — *Falco peregrinus* GMEL.

Nogal regelmatige wintergast van begin oktober (soms vroeger: 14.VIII.1946) tot half maart (uiterste datum: 27.III.1946). Jaagt op eenden. Leek vroeger minder zeldzaam, want toen verbleven er soms tot 2 ex. (17 en 27.III.1946).

BOOMVALK. — *Falco subbuteo* L.

Zeldzame voor- en najaarstrekker: 2 waarnemingen in mei (9.V.1948 en 1954), 3 in juli (o.a. 22.VII.1956) en 2 in september (o.a.: 25.IX.1957). Ook een zomerwaarneming op 14.VI.1958.

SMELLEKEN. — *Falco columbarius aesalon* GMEL.

Vrij regelmatig wintergast van september tot einde april. Uiterste data zijn 1.IX.1959 en 2.V.1960, steeds afzonderlijke vogels, tenzij 2 ex. van 23.I.1954 tot 2.II.1954, en 3 ex. op 1.X.1949.

TORENVALK. — *Falco tinnunculus* L.

Heeft in 1954 met goed gevolg gebroed in de Braekman. Broedt de andere jaren in de omgevende polders en jaagt regelmatig alhier. Waargenomen in alle maanden met hoogtepunt van augustus tot oktober. In die periode kunnen er tot max. 8 Torenvalken gezien worden, de andere maanden meestal 3 tot 6, van half april tot half juli 2 max.

PATRIJS. — *Perdix perdix* (L.)

Talrijke broedvogel; naar schatting minstens 200 koppels.

KWARTEL. — *Coturnix coturnix* (L.)

Sommige jaren schaarse broedvogel: 1 of 2 koppels, meest in klaver-
velden. Komt vóór van mei tot augustus, doch heeft gepoogd te over-
winteren in 1955-1956, toen een vogel op een voederplaats kwam tot
1.II.1956.

Ook in 1959 werd er een gezien op 29.XI, in de schorren.

FAZANT. — *Phasianus colchicus* L.

Sinds 1955 alhier ingevoerd, weet zich zeer goed aan te passen en uit
te breiden. Thans reeds een honderdtal broedvogels.

WATERRAL. — *Rallus aquaticus* L.

Zeldzame verschijning, die echter dank zij op de steeds dichtere
begroeiing toeneemt. Waarnemingen in augustus 1958 en 6.VIII.1960,
in september (1.IX.1959), in oktober (24.X.1959 en 15.X.1960), novem-
ber (2.XI.1959 en 5.XI.1960), december (25.XII.1954 en 18.XII.1960),
februari (1 en 22.II.1959), en april (7.IV.1960).

WATERHOEN. — *Gallinula chloropus* (L.)

Heeft zich als broedvogel in de Westgeul en op andere plaatsen
gevestigd sinds een 5-tal jaren; thans reeds minimum 15 koppels.
's Winters opvallend weinig pleisteraars.

MEERKOET. — *Fulica atra* L.

Van 5 tot 10 koppels broeden in de nabije polderkreekjes. Vanaf
half augustus tot einde oktober doortrekkend en talrijk pleisterend
van einde augustus tot november en soms later: maximum 400 vogels.
Ook bij invallende vorst soms zeer talrijk: tot 700, en in februari 1956
van 3 tot 5 000 Meerkoeten.

Voorjaarstrek in maart, doch onopvallend: tot 250 ex.; 430 op
15.III.1959.

SCHOLEKSTER. — *Haematopus ostralegus* L.

Van 20 tot 30 paren broedvogels. Naast deze broedvogels zijn er
ongeveer 300 Scholeksters (sommige jaren nog meer) die overzomereren.
In augustus groeien de aantallen zeer sterk aan om op het einde van die
maand en begin september tot 5 000 Scholeksters bijeen te brengen.
Daarna vermindert het aantal enigszins om einde oktober een nieuw
hoogtepunt te bereiken dat van 3 000 tot maximum 6 000 vogels kan
bijeengbrengen. Na half november loopt dit aantal opnieuw terug tot

ongeveer 1 500, en dit vormt de normale winterbevolking. Vorsttrek kan enerzijds opnieuw 5 000 exemplaren alhier verenigen, anderzijds doet aanhoudende vorst de getallen fel slinken. Voorjaartrek is merkbaar tot half maart (tot 2 000 Scholeksters), doch begin april zijn er meestal niet veel meer dan de overzomeraars aanwezig. Als uitzondering hierop werden er op 19.IV.1958 nog 1 100 vogels geteld.

Bij vloed troepen bijna alle Scholeksters uit het gebied samen op een duintje in de Westelijke schorren, dat amper 100 op 10 meter plaats biedt bij sterke getij. Hier broeden steeds 2 Scholeksters, alsook enkele Kluten, Dwergsternen en Strandpluvieren, doch telkens worden de vogels hier ernstig verstoord omdat dit terreintje, van zo hoge biologische waarde, nog steeds niet opgenomen is bij het beschermde deel van de schorren. Deze opname is dringend gewenst.

KIEVIT. — *Vanellus vanellus* (L.)

Van 60 tot 80 paren broedvogels. Talrijke doortrekker (tot 1 500 op 1 dag) en ook zeer gewoon als wintergast, behalve na langdurige strenge vorst die alle vogels kan doen verdwijnen. Voorjaartrek goed merkbaar in maart; najaartrek vooral in oktober.

BONTBEKPLUVIER. — *Charadrius hiaticula* L.

Slechts 2 broedgevallen bekend: 1956 en 1957. Een 10-tal overzomeraars, sommige jaren minder. Najaartrek van einde juli tot half oktober brengt max. 900 dieren in de Braekman. Winterpopulatie van 5 tot 40 vogels. Ook na lange vorst worden nog Bontbekpluvieren gezien. Voorjaartrek van half februari tot half mei kan tot 300 ex. bijeenbrengen. In 1957 waren de Bontbekpluvieren het talrijkst van 15 tot 20.V: een 200-tal. Dit wijst op zeer late trek.

KLEINE PLUVIER. — *Charadrius dubius curonicus* GMEL.

In 1957 waren er 16 broedparen, doch de soort is sindsdien sterk afgenomen als broedvogel; thans nog een drietal.

Verschijnt hier einde maart (vroegste datum: 26.III.1955) en vertrekt meestal einde september (laatste waarneming op 11.X.1958). Komt uitsluitend binnendijs voor, alhoewel op 13.VI.1948 een broedgeval werd vastgesteld in de schorren, op een laag aangespoelde uitgedroogde *Spartina*.

STRANDPLUVIER. — *Leucopoltus alexandrinus* (L.)

Tot 30 paren broedvogels in 1957, thans nog een klein tiental.

Komt einde maart ter plaatse (vroegste datum: 12.III.1960) en vertrekt in september (13.X.1958 is een late datum). Toch zijn er enige winterwaarnemingen: 2.XII.1958 en 11.XI.1960, van 30.XII.1958 tot 3.I.1959 een ♂, op 7.II.1959 een ♀, op 15.II.1959 een ♂; van 30.XII.1959 tot half maart 1960 één exemplaar dat doorlopend aanwezig was.

Begin juli zijn concentraties merkbaar in de schorren: tot 150 ex. samen. Na 15.VII steeds minder dan 100 vogels.

Gevolgde voorjaars trek rond half april met max. 110 vogels (19.IV.1958).

ZILVERPLUVIER. — *Squatarola squatarola* (L.)

Overzomert sommige jaren in gering aantal: tot 10 ex. Gewone najaars trekker van begin augustus tot half september: max. 510 ex. (23 en 24.VIII.1958). In oktober nog hoogstens 250, in november nog 75 Zilverpluvieren, maar meestal veel minder. Het aantal vogels dat werkelijk overwintert schommelt tussen 20 en 75, doch de waarnemingen zijn dan onregelmatiger en vorst kan ook hogere aantallen opleveren: 107 ex. op 9.II.1959, 110 ex. op 27.I.1960. Voorjaars trek vooral in april en mei: hoogstens 90 vogels.

GOUDPLUVIER. — *Pluvialis apricarius* (L.)

Vrij gewone doortrekker en wintergast, doch blijft niet pleisteren, in tegenstelling met vorige soort. Verschijnt soms reeds einde juli (23.VII.1959) en laat zich regelmatig waarnemen in augustus en september. Het hoogtepunt levert 160 vogels op. Andere jaren is de doortrek het drukst in oktober: b.v.b. 350 ex. op 23.X.1948 en 200 ex. op 6.X.1957. 's Winters meestal niet meer dan 50 vogels, doch invallende vorst kan 600 Goudpluvieren bijeen brengen (10.I.1959). Voorjaars trek van einde februari tot half april, vooral in de eerste aprildagen of zelfs tijdens de maand maart: 750 ex. op 6.IV.1959, 1 000 ex. op 5.IV.1959, 990 ex. op 12.III.1960. In het voorjaar lijkt de doortrek dus meer geconcentreerd te zijn, doch hij duurt ook korter. In mei worden er slechts zelden Goudpluvieren waargenomen (11.V.1957: nog 10 ex.).

STEENLOPER. — *Arenaria interpres* (L.)

Gewone doortrekker en wintergast, meest langs de Scheldedijk. Overzomert in gering aantal, tot 5 ex. Najaars trek van begin juli tot half september: meestal een 40-tal, soms meer, tot 116 ex. begin augustus. 's Winters nog een 25-tal, bij vorst ook wel meer: 51 ex. op 25.I.1959, 146 ex. op 19.XI.1960: late doortrek. Voorjaars trek van maart tot mei: regelmatig een 40-tal vogels, eens 66 ex. op 27.II.1959. Na 20 mei alleen nog de overzomeraars.

WATERSNEP. — *Gallinago gallinago* (L.)

Gewone trekker en wintergast die echter nooit talrijk is. Komt door vanaf begin juli (o.a. 4 ex. op 7.VII.1959), zelden nog na half november. In september en oktober kunnen er tot 45 vogels gezien worden. Minder dan 10 vogels overwinteren, meestal slechts 2 tot 6, tenzij bij invallende vorst: tot 20; op 18.XII.1960 echter 55 ex. Voorjaarstrek in maart en april, max. 45 vogels (7.III.1959). Laatste doortrekdatum: 28.IV.1948.

DOVERIK. — *Lymnocyptes minimus* (BRÜNN.)

Schaarse trekker en wintergast, die de laatste jaren echter gewoner wordt. Enkelingen genoteerd van november tot april, tot hoogstens 3 exemplaren, eens 11 (29.X.1960). Slechts tweemaal gezien in mei (op 1 en 3.V.1957) en maar eens in september (in 1957).

BOSSNEP. — *Scolopax rusticola* L.

Zeldzame gast in november, december en maart: 1 of 2 exemplaren. Vroegste datum: 9.XI.1957.

WULP. — *Numenius arquata* L.

Talrijke doortrekker, wintergast en overzomeraar.

Er overzomeren hoogstens 30 Wulpen. Vanaf einde juni komen de broedvogels hier aan in massa: tot 650 in juli, tot 750 in augustus, 1 400 in september en 700 in oktober. De aantallen waren veel hoger toen de Braekman nog niet was ingedijkt: tot 2 500 Wulpen op 13.X.1947. 's Winters tussen 200 en 600 vogels, doch hierbij voegen er zich 's avonds tot 500 vogels die de dag in het binnenland, ten Zuiden van de Braekman, doorbrengen. Op 7.I.1961 werden er evenwel 2 050 vogels geteld (zachte winter). Voorjaarstrek van einde februari tot half april (29.II.1960: 935 vogels, 19.IV.1958: 360 ex.).

REGENWULP. — *Numenius phaeopus* L.

Regelmatig doortrekker, het talrijkst in het najaar. Komt reeds einde juni aan (19.VI.1954: 15 ex.) en wordt nog in oktober gezien (15.X.1960) zelfs één waarneming op 28.XI.1960 van 2 roepende ex. Is in augustus het talrijkst: tot 150 ex. Voorjaarstrek van half april (12.IV.1958) tot einde mei (30.V.1957: nog 3). Het talrijkst in begin mei (50 ex. op 8.V.1948).

GRUTTO. — *Limosa limosa* (L.)

Twee koppels in 1959 en 1960, hebben hier, dank zij het hoge gras, gebroed. Trekt regelmatig door van einde februari (28.II.1959: 25) tot begin mei (15.V.1955: 20). Toch niet meer dan 40 ex. in maart (15.III.1950).

Trekt opnieuw door vanaf half juni reeds (14.VI.1955) (op 27.VI.1959 reeds 32 ex.), tot einde september (nog 40 ex. op 25.IX.1955). Is in juli en augustus het talrijkst, met een maximum van 140 Grutto's (27.VII.1958). Is in het najaar dus veel talrijker.

Heeft hier overwinterd in 1958-1959 en 1959-1960, op de slikplaten van de Schelde: respectievelijk 10 (5 ex. in januari-februari 1959) en 3 vogels. In 1960, een laatste exemplaar op 18.XI.

ROSSE GRUTTO. — *Limosa lapponica* (L.)

Voorjaarstrekker van begin april (9.IV.1959: 14 ex.) tot begin juni (5.VI.1955: 14 ex.; 7.VI.1958: 4 ex.; 8.VI.1957: 3 ex.), het meest begin mei: tot 400 ex., meestal echter niet meer dan 200, die hier dan snel doortrekken: 3.V.1957: 10 ex.; 5.V: 220 ex.; 9.V: 30 ex. Najaarstrek van begin juli (3.VII.1958: 240 ex.) tot einde september of later. Tijdens deze periode maximum 250 vogels, die echter blijven pleisteren, in tegenstelling met wat in het voorjaar gebeurt.

Regelmatig overwinteren er een 5-tal vogels (7 in 1959-1960).

WITGATJE. — *Tringa ocropus* L.

Onopvallende voorjaarstrek van half maart tot begin mei (9.V.1954), steeds 1 of 2 vogels. Najaarstrek van einde juli (20.VII.1958) tot einde oktober, is dan iets gewoner: tot 4 vogels: 15.IX.1957 en 30.VIII.1958.

Wordt ook 's winters regelmatig gezien: nog 4 ex. op 30.XII.1959.

BOSRUITER. — *Tringa glareola* L.

Zeldzame voorjaarstrekker in mei, eens in april (17.IV.1947: 2 ex.). Meestal niet meer dan 2 vogels, eens 15 gezien (9.V.1954). Uiterste datum: 26.V.1957. In het najaar vanaf einde juni (23.VI.1957) tot half september, meest 2 tot 6 vogels, eens 10 op 15.VII.1956. Late waarnemingen zijn 4.X en 1.XI.1958. Doch in 1946 was er een overwinteringspoging: 3 op 23 en 28.XI en 1 op 7.XII.

OEVERLOPER. — *Actitis hypoleucos* (L.)

Gewone doortrekker vanaf half april (19.IV.1959) tot einde mei; maximum 40 ex. op 4.V.1958. Uiterste data: 24.III.1957 en 29.V.1955.

Najaarstrek van begin juli (1.VII.1956: 2) tot begin oktober, climax van einde juli tot einde augustus: een 50-tal vogels. Late waarnemingen in november (18.XI.1956 en 10.XI.1958: 3 ex.), december en zelfs tot in januari (uiterste datum: 25.I.1950) duiden op overwinteringspogingen.

Ook enkele overzomeraars: 11.VI.1946 en 23.VI.1947: telkens 3 ex.

TURELUUR. — *Tringa totanus* L.

In 1959 waren er 80-85 broedparen: 20-25 in de schorren, 55-60 in de polder waar de begroeide randen van kreekjes en van de Westgeul worden verkozen. Ook in de schorren verdienen de hoge geulranden met biestarwegras de voorkeur. Vóór de inpoldering broedden hier minstens 120 koppels. Najaarstrek van einde juni tot begin oktober met een hoogtepunt rond half augustus (tot 700 ex.). 's Winters zijn er hier van 50 tot 200 Tureluurs, die zich concentreren, vooral op de slikranden van de buitendijkse Westgeul. Bij invallende vorst stijgen de aantallen gedurende de eerste dagen, om daarna gevoelig te dalen (soms slechts een 20-tal vogels).

Voorjaarstrek van einde februari tot half mei (op 13.V.1957 waren er nog 70 vogels in de schorren). Het hoogtepunt valt meestal in begin april en kan dan 300 Tureluurs opleveren.

Vanaf einde maart worden de toekomstige broedterritoria reeds bezet.

De soort kwam ook als doortrekker talrijker vóór dan nu, toen de Braekman zich nog in zijn oorspronkelijke toestand bevond. Er werden toen in het voorjaar tot 700 en in het najaar tot 1 800 ex. geteld.

ZWARTE RUITER. — *Tringa erythropus* (PALLAS)

Gewone doortrekker en wintergast. Ook regelmatig overzomerend; dit gebeurt dan door hoogstens 5 ex. Vanaf einde juni worden de eerste tekenen van de najaarstrek merkbaar: 8 ex. op 27.VI en 11 ex. op 30.VI.1959. Begin juli (7.VII.1959) bij uitzondering reeds 40 doortrekkers, meestal slechts enige kleine groepjes (minimum 10 vogels), die zich dan op de geulranden en op de slikken van de Schelde ophouden. In augustus is er steeds meer trek merkbaar (66 vogels op 30.VIII.1958), en deze bereikt zijn hoogtepunt van half september tot einde oktober: tot 310 ex. op 12.X.1957; ook in november nog aanzienlijke aantallen (110 ex. op 10.XI.1958; 150 ex. op 8.XI.1960; 78 ex. op 29.XI.1960) doch in die periode wordt de soort meer en meer langs de binnendijkse plasjes gezien.

Telkenjare zijn er van 10 tot 50 vogels die pogen hier te overwinteren, binnendijks, in tegenstelling met de overwinterende Tureluurs die gewoonlijk liefst buitendijks blijven. Bij strenge vorst in januari en februari valt het aantal overwinterende Zwarte Ruiters tot 5 of minder, doch zodra het weder iets milder wordt vormen zich opnieuw grotere groepen: 42 ex. op 22.II.1959, na een tijdelijke vermindering.

Voorjaarstrek zeer onopvallend van einde maart tot einde april en begin mei: maximum 31 vogels op 4.V.1958. Na 31.V geen doortrekkers meer.

GROENPOOTRUITER. — *Tringa nebularia* L.

Gewone doortrekker, schaarse wintergast. Als zomergast slechts één waarneming: 6 vogels op 19.VI.1954.

Trekt door van einde juni (27.VI.1959) en reeds van half juli af zijn er soms belangrijke aantallen: 60 ex. op 13.VII.1954; 55 ex. op 31.VII.1958. Het hoogtepunt wordt bereikt vanaf einde augustus tot begin oktober en levert regelmatig rond de 200 vogels op, soms veel meer: ongeveer 300 ex. op 8.IX.1949. Hierop volgt een gevoelige vermindering zodat er in begin november nog hoogstens 10 vogels aanwezig blijven (5.XI.1955), meestal zelfs slechts één paar.

De overwintering van deze soort, vastgesteld in 1945-1946 en telkenjare vanaf 1955-1956, betreft steeds een tweetal vogels. Tot half april zijn er nooit meer dan 5 te zien.

De voorjaarsstrek loopt van einde april tot einde mei en brengt meestal een 20-tal vogels doch soms ook heel wat meer bijeen: 70 ex. op 4.V.1958. Zonder belangrijk te zijn is de voorjaarsstrek bij deze soort toch heel wat opvallender dan bij de Zwarte Ruiter en hij duurt ook langer: nog 10 vogels op 19.V.1954.

POELRUITER. — *Tringa stagnatilis* (BECHST.)

De tweede waarneming voor Nederland gebeurde hier: één exemplaar dat pleisterde van 22.VIII tot 6.IX.1958. De vogel had een duidelijke voorkeur voor de zachte slikdelen langs de binnendijkse kreek en plasjes.

Zie hierover *Limosa* 1959, blz. 112-117, door Mr. J. KIST.

KANOETSTRANDLOPER. — *Calidris canutus* (L.)

Vrij gewone doortrekker en wintergast, waarvan de bewegingen echter een onregelmatig karakter vertonen. Sommige jaren komen de eerste Kanoeten reeds begin juli door (18 ex. op 2.VII.1959, 70 ex. op 6.VII.1959) doch tot half oktober zijn er niet meer dan 60 vogels tegelijk (15.IX.1958). Dit aantal daalt dan nog tot onder de 10 tot einde november. In december grijpt gewoonlijk een invasie-achtige toename plaats, die vooral de laatste jaren zeer goed opviel (27.XII.1958: 35 ex.; 19.XII.1959: 276 ex.; 3.XII.1960: 550 ex.). De laatste drie winters kwamen er dan ook meer dan 400 vogels overwinteren; 324 in februari 1959, 440 ex. begin 1960 en meer dan 1 000 begin januari 1961.

Voorjaarsstrek merkbaar in mei en begin juni (nog 4 op 10.VI.1957), hoogstens tot 85 exemplaren oplopend (5.V.1957). Vroegere jaren werden er slechts enkelingen gezien (13.IV.1955), wat nu nog het geval is in maart en april. De soort vertoont dus wel de neiging hier talrijker te worden tijdens de laatste jaren.

KLEINE STRANDLOPER. — *Calidris minuta* (LEISLER)

Gewone doortrekker, zeldzame overwinteraar.

Najaarstrek van half juli (15.VII.1956) tot einde oktober, met een hoogtepunt in september (35 ex. op 6.IX.1958, 104 ex. op 17.IX.1960). 's Winters liggen er meldingen voor uit alle maanden, behalve februari, van geïsoleerde vogels (minder dan 3) en dan meestal in gezelschap van Bonte Strandlopers.

Voorjaarstrek vooral in mei, doch vrij onbeduidend: 2 tot 6 vogels, op 10.V.1957 waren er 10, en in 1959 werden er 3 opgemerkt op 25.III en op 2.V. Deze soort komt meer en meer voor op de brede slikstroken van het binnendijks meer en buiten het gezelschap van Bonte Strandlopers.

TEMMINCK'S STRANDLOPER. — *Calidris temminckii* (LEISLER)

Veel zeldzamer dan vorige soort.

Najaarstrek van begin augustus (9.VIII.1953: TONINO), tot begin oktober (8.X.1958): telkens afzonderlijke exemplaren.

Twee winterwaarnemingen: 1 op 31.XII.1956 (TONINO) en 1 op 25.I.1959.

In tegenstelling met wat het geval is bij de meeste andere steltlopers is de voorjaarstrek hier belangrijker bij deze soort: hij verloopt van einde april (28.IV.1957) tot einde mei en kan tot 6 vogels verenigen (26.V.1957).

Wordt nooit bij Bonte Strandlopers gezien en heeft nog meer voorkeur dan vorige soort voor de oevers van de binnenkreek en der polderplasjes.

BONTE STRANDLOPER. — *Calidris alpina* (L.)

Algemene doortrekker en overwinteraar, van juli tot mei (25.V.1958). In 1957 bleef een paar gans de maand juni en gaf de indruk zich tot broeden te willen vestigen; toch werd er geen nest gevonden.

In juli groeien de aantallen reeds spoedig (7.VII.1956) en bereiken een 50-tal ex. op het einde van deze maand. In augustus en september lopen de aantallen steeds meer op en bereiken 700 tot 900 ex. (24.IX.1960). In de wintermaanden schommelen de aantallen sterk met een maximum van 2 400 vogels (16.I.1960). Vooral gedurende de laatste drie winters schijnt er aanzienlijke toename te zijn, ook door het feit dat tijdens hoog water op de Schelde de Bonte Strandlopers meer en meer de slikstroken in de Westgeul en langs het Braeckmanmeer komen opzoeken. Ook in 1960 lokte dit gebied uitstekend en zo werden er reeds 920 vogels geteld op 24.IX.

KROMBEKSTRANDLOPER. — *Calidris ferruginea* (PONTOPP.)

Regelmatige najaarstrekker, in beperkt aantal.

Komt soms van begin juli reeds aan (3.VII.1958) en wordt gezien tot einde september, soms nog later (27.X.1957; 7.XI.1959). Begin september worden er het meest gezien, tot maximum een 40-tal (6.IX.1959).

Zeldzame voorjaarstrekker: slechts eens waargenomen: 3 vogels op 25.III.1947.

DRIETEENSTRANDLOPER. — *Crocethia alba* (PALL.)

Onregelmatige doortrekker en zeldzame wintergast.

Najaarstrek van half juli (vroegste datum: 6.VII.1958) tot einde september: bij uitzondering 68 vogels op 25.IX.1957. 's Winters sporadisch, doch nog niet waargenomen in oktober, januari en maart: hoogstens 4 vogels tijdens die periode (9.II.1959).

Voorjaarstrek werd enkel in 1957 opgemerkt, toen een 60-tal vogels hier pleisterden van 23 tot 29.V.

KEMPHAAN. — *Philomachus pugnax* (L.)

In het grasland van het schiereiland was er een nest in 1958 en waren er twee in 1959.

Vanaf einde juni verschijnen reeds de eerste najaarstrekkers (51 ex. op 27.VI.1959) die vooral talrijk worden vanaf einde juli tot begin september (tot 180 ex. maximum op 28.VIII.1958). Tot begin november zijn er nog belangrijke aantallen: 48 ex. op 8.XI.1958; 76 ex. op 7.XI.1959: vooral mannetjes die bij voorkeur het akkerland opzochten.

Sinds 1953-1954 is de soort regelmatig overwinterend gevonden in klein aantal: 1 tot 4 vogels; op 17.I.1959 werden er 35 ex. gezien, waarvan er 10 tot 20 gebleven zijn tot het volgende seizoen.

Voorjaarstrek van half maart (40 ex. op 15.III.1958) tot half mei (15 ex. op 19.V.1954) met een maximum van 80 ex. (4.V.1958).

KLUUT. — *Recurvirostra avocetta* L.

Algemene broedvogel. In 1945-1950 een 35-tal paren voor het ganse gebied, waarvan een 5-tal in de schorren. De inpoldering deed dit aantal gevoelig stijgen, door het ontstaan van geschikte broedterreinen: 117 koppels in 1954, 164 koppels in 1957, 178 koppels in 1958, 150 koppels in 1959, 38 koppels in 1960. De climax lag onbetwistbaar in 1958, doch toen reeds had de voornaamste broedplaats zich naar het eilandje verplaatst, dit wegens de te hoge begroeiing in de Westgeul, waar vroeger

de soort broedde in groot aantal, tot in 1956. Ook op het eilandje diende men de begroeiing te verwijderen wou men de klutenstand behouden. In de plaats daarvan wordt nu deze plaats door recreatie-activiteiten totaal ongeschikt gemaakt voor de vogels. Het zou nochtans volstaan het publiek verwijderd te houden tot 15.VII om deze broedplaats opnieuw te doen herleven. In afwachting zijn thans de kluten verplicht, net als vóór de inpoldering, de omgevende polderkreekjes als broedterrein op te zoeken, en hier genieten ze geenszins de rust en de bescherming als in de eigenlijke Braekman.

Vanaf half maart keren de meeste Kluten terug (120 vogels op 16.III.1958) en begin april waren reeds vele koppels op het eiland. De eerste kopulaties hadden reeds op 24.III plaats en de eerste eieren werden gevonden op 16.IV.1959 en op 19.IV.1958. Ondertussen duurt de trek voort: op 4.V.1958 waren er in totaal rond de 600 kluten in de Braekman.

Vanaf einde juni en dit tot 20.VII worden de broedplaatsen verlaten doch tot einde juli kunnen er nog jongen gevonden worden die nog niet vliegen; van 20.VII tot einde augustus worden hier het minst Kluten gezien: 70 tot 90 ex. (tegenover 350 ex. op 21.VI.1958, 250 ex. op 3.VII.1958, 180 ex. op 12.VII.1958, 150 ex. op 17.VII.1958 en 70 ex. op 20.VII.1958).

Op einde augustus grijpt er elk jaar een plotse invasie plaats, die b.vb. in 1957 het klutenaantal, van 62 op 27.VIII, op 300 bracht op 28.VIII. Tot half september worden er van 100 tot 480 Kluten gezien (15.IX.1957). Hierna vermindert dit geleidelijk om einde november tot 175 af te zakken (30.XI.1958). Op 2.XI.1949 waren er toch nog 450 ex. aanwezig. In december en januari verdwijnen niet alle vogels: een 60-tal overwinteren er hier jaarlijks en in 1958-1959 werden er 133 ex. gezien tot 23.XII.1958; op 10.XII.1960 waren er 150 Kluten. In januari en februari, vooral na langdurige vorst, daalt de populatie meestal tot 20-25 (50 ex. op 22.I.1956, 40 ex. tot 22.II.1958), toch ontbrak hier de Kluut wellicht geen enkele dag sinds 1950 (zelfs niet in 1956), en treft deze soort hier waarschijnlijk haar beste overwinteringsgebied voor Nederland en België. De grote kolonies in 1957-1958 en 1959 hadden eerst te lijden van de Zilvermeeuwen toen bezoekers herhaaldelijk storing brachten: aldus in 1959 toen alle jongen (op een tiental na) van 80 koppels op de punt van het schiereiland door deze meeuwen werden opgeruimd, een gevolg van het uitblijven van beschermingsmaatregelen op deze plaats. Het ringwerk op de broedplaatsen, uitgevoerd door R. VISSER, bewees in twee gevallen vroege zuidwaartse trek van de jonge vogels: op 5.IX bevond er zich reeds één bij Lissabon (Portugal), een ander was op 22.XI in de baai van Aiguillon, Vendée, Frankrijk.

Ook werd door middel van gekleurde ringen bewezen dat 2 andere jongen, hier op 21.VII.1959 geringd, steeds op de Scheldeslikken verbleven tot op 18.X.1959. Een andere jonge vogel werd op 26.IX te Zierikzee (Schouwen) teruggevonden. Er is dus geen algemene regel te vinden. Ten slotte werd een volwassen Braekmanbroedvogel op 8.I op 100 km ten Z. van Lissabon (Portugal) verzameld.

STELTKLUUT. — *Himantopus himantopus* (L.)

Zeldzame gast; in het voorjaar op 5.V.1957 één koppel, nadien één exemplaar tot 3.VI.1957. In het najaar 2 waarnemingen: een adulte vogel van 26 tot 28.VIII.1957 en een jong ex. pleisterend van 26.X tot 23.XI.1958.

ROSSE FRANJEPOOT. — *Phalaropus fulicarius* (L.)

Een waarneming van een ex. op 27.VIII.1957, langs het Oosten van de Braekman, nabij een polderkreekje.

GRAUWE FRANJEPOOT. — *Phalaropus lobatus* (L.)

Drie waarnemingen: 1 ex. op 25.IX.1947, 1 ex. pleisterend van 26.VIII tot 3.IX.1957, en tenslotte 3 ex. op 22.IX.1960. Enkel de eerste waarneming langs de Oostzijde, de andere 2 in het Westen.

KLEINE MEEUWJAGER. — *Stercorarius parasiticus* (L.)

Eveneens een toevallige najaarsgast: een juveniel exemplaar op 25.VIII.1956 dat op Grote Sterns parasiteerde, een juveniel op 15.IX.1957 en een juveniel op 2.X.1960, dat een Kokmeeuw achtervolgde (alle donkere vogels).

Nota : de Braekman vormt een belangrijke verzamelplaats voor alle meeuwensoorten die overdag in een deel van Zeeuws-Vlaanderen en in Oost-Vlaanderen fourageren. Vanaf half september tot na de laatste vorstperiode (meestal in februari) is de slaappleats vooral in de Braekmanpolder gelegen (een klein deel slaapt in het Sloe). Er wordt hier dan overnacht door ongeveer 450 Grote Mantelmeeuwen, 15 Kleine Mantelmeeuwen, 1 100 Zilvermeeuwen, 800 Stormmeeuwen en 5 000 Kokmeeuwen. Deze aantallen worden niet vermeld in de hiernavolgende gegevens.

GROTE MANTELMEEUW. — *Larus marinus* L.

Algemene doortrekker en wintergast.

In juni slechts enige meerderjarige jonge vogels op de Schelde (3.VI.1951, 25 en 28.VI.1958), die begin juli reeds door adulten kunnen gevolgd worden: 15 ex. op 8.VII.1948, 7 ex. op 3.VII.1958 en reeds 37 ex. op 30.VII). Einde juli meestal een 20-tal, waarop ook de eerstejaarsjongen verschijnen. De aantallen blijven stijgen tot november-december waarin het hoogtepunt wordt bereikt: 157 vogels geteld op 10.XII.1958.

In januari en februari is de dagpopulatie geringer: tot 75 ex. max. (30.I.1960) doch op de slaapplaatsen blijven de aantallen hoog. Over dag worden er dan bijna uitsluitend adulte vogels gezien. Alarmreacties komen voor vanaf half januari.

In het voorjaar lopen de aantallen sterk terug; tot een 4-tal begin mei (4.V.1958); laatste waarneming op 19.V.1955.

KLEINE MANTELMEEUW. — *Larus fuscus* L.

Regelmatige najaarstrekker in klein aantal: maximum 10 ex. (15.IX en 28.XII.1957). De eerste vanaf begin juli: deze meestal tot de vorm *graelisii* behorend. Ook waarnemingen (tot 5 ex.) in januari en februari en dan blijkbaar meer vogels van de *fuscus*-vorm.

In het voorjaar slechts 2 waarnemingen in mei, o.a. eens 5 vogels.

ZILVERMEEUW. — *Larus argentatus* PONTOPP.

Van 1954 tot 1958 hebben er jaarlijks een 30-tal koppels gebroed, vooral op het schiereiland. Bij deze broedvogels verbleven er steeds een aantal overzomerende meerjarige jonge vogels: tot 130 in 1958.

In begin juli kunnen er reeds heel wat trekkers aanwezig zijn (180 ex. op 6.VII.1958) en dit aantal wordt het hoogst in augustus en september (305 ex. op 1.IX.1957, 1 500 ex. op 8.IX.1949); in oktober en november zijn er minder, doch in december en januari worden er opnieuw veel Zilvermeeuwen gezien (tot maximum 450 ex. op 23.XII.1958). In februari zijn er minder, ook al ten gevolge van de voedseltrek naar het binnenland en de steden.

In het voorjaar verminderen de aantallen aanzienlijk; toch blijven er vreemde Zilvermeeuwen tot in april en begin mei (3.V.1957: 200 ex.).

NOORDELIJKE GEELPOOTZILVERMEEUW — *Larus argentatus omissus* PLESKE

Eén adult dier op 25.VIII.1958 aan de Schedesluis, één van 6 tot 30.IX.1959 en een adult ex. op dezelfde plaats op 26.IX.1960.

NOTA: Op 7.II.1960 een waarneming die ongetwijfeld de vorm *Larus argentatus antelius* betrof. Dit werd ons door M. KIST bevestigd.

STORMMEEUW. — *Larus canus* L.

Algemene doortrekker en wintergast. In het najaar in klein aantal: in juli (2.VII.1959: 10 ex.; 12.VII.1959: 16 ex.), tot 50 ex. op het einde van de maand, in augustus steeds stijgend aantal: maximum 115 ex. (24.VIII.1957); dit zijn zowel adulte als jonge vogels. De aantallen blijven steeds oplopen tot een maximale bezetting wordt bereikt in december-januari en februari: tot 120 ex. bij dag, tot 800 ex. vóór de inpoldering. Bij winderig weder steeds veel Stormmeeuwen; ook vorsttrek komt voor langs de Schelde. Vanaf einde februari vermindert het aantal en op einde april of begin mei (2.V.1959: 4 ex.) verlaten de laatste het gebied. In 1958 werd er overzomerd in mei en juni door één exemplaar.

KOKMEEUW. — *Larus ridibundus* L.

In 1959 waren er 1 450 broedende koppels, 400 meer dan in 1958. Door de vermeerdering van de begroeiing op het eilandje waren hier alleen reeds 340 paar tegenover 73 in 1958.

De doortrek valt op vanaf einde juli met een eerste hoogtepunt op einde augustus: maximum 1 000 vogels; een tweede climax volgt einde oktober of begin november (tot 2 200 ex.). Als dagtrekker is deze soort echter fel verminderd gedurende de laatste jaren. 's Winters zijn er slechts van 100 tot 800 Kokmeeuwen overdag aanwezig. De voorjaars-trek is opvallend in maart en april; soms tot 4 200 ex. op einde maart.

DRIETEENMEEUW. — *Rissa tridactyla* (L.)

Zeldzame wintergast vanaf einde augustus (24.VIII.1957) tot in maart; in totaal 12 waarnemingen: 1 voor elke maand tenzij 2 in december, januari, februari en maart. Komt meest na zware storm.

DWERMEEUW. — *Larus minutus* PALLAS

Toevallige gast: 3 waarnemingen in het voorjaar: op 19 en 31.V.1957 en 13.IV.1959. Een winterwaarneming (30.XII.1959 en 3.I.1960) van een juveniel dier en een najaarsobservatie van een adult exemplaar op 22.VIII.1959.

ZWARTE STERN. — *Chlidonias nigra* (L.)

Zeldzame broedvogel: in 1957 één enkel koppel.

Regelmatige verschijning en pleisterend op voor- en najaarstrek.

In het voorjaar meestal minder dan 10 vogels, soms tot 40; uiterste data zijn 17.IV.1959 (2 ex.) en 4.VI.1948. In het najaar eveneens tot 40 vogels (1.IX.1957) en hier aanwezig vanaf einde juni tot einde september, soms zelfs in oktober en eens (op 3.XI.1957) in november. Was in 1957 het talrijkst.

VISDIEFJE. — *Sterna hirundo* L.

Gewone broedvogel: 342 koppels in 1957; 470 in 1958; slechts 160 in 1959. Vóór de inpoldering tot zelfs een 800-tal koppels, wellicht nog meer. Vooral, de toename van de Kokmeeuw op het eilandje was zeer nadelig voor deze soort; doelmatiger bescherming en controle dringen zich ten zeerste op, wil men de totale verdwijning in afzienbare tijd verhinderen. Heeft thans neiging om opnieuw in de schorren te broeden, doch dit eindigt steeds met het verlies van de meeste broedsels ten gevolge van overstromingen.

Half april (vroegste datum: 14.IV.1958) komen de eerste Visdiefjes toe. Begin mei zijn er veel nestkuiltjes; half mei de eerste eieren, einde mei hebben alle vogels hun legsels. Einde juni zijn er nog heel wat nesten met eieren op het eilandje.

Rond einde augustus wordt flinke trek opgemerkt, die de aantallen kan opvoeren tot 250 vogels, dit na het verdwijnen van bijna alle broedvogels en jongen in juli. In september slinken de aantallen tot nog een 5-tal exemplaren, bij uitzondering meer (35 ex. op 6.IX.1959; 35 eveneens op 24.IX.1960). Begin oktober verdwijnen de laatste; uiterste datum: 26.X.1958. Ook op 23.X.1960 waren er nog twee te zien.

NOORDSE STERN. — *Sterna macrura* NAUM.

Een broedvogel in 1958 op de grote kreek nabij de Scheldedijk: vogel eerst opgemerkt op 29.VI.1958 bij het voederen der jongen, in een kleine kolonie Visdiefjes; de familie werd nog gezien op 17.VII.

Zeldzame najaarstrekker in familieverband, vanaf einde juli (30.VII.1957) tot begin september (8.IX.1959: «De Wielewaal 1958, blz. 57). In totaal 7 waarnemingen met een maximum van 5 vogels.

DWERGSTERN. — *Sterna albifrons* PALL.

Van de 20 tot 40 koppels die hier van 1954 tot 1958 broedden, bleven er slechts een tiental over in 1959, terwijl er dat jaar eveneens een gevestigde kolonie van 15 koppels op het duintje in de schorren door mensen werd verstoord (dit omdat dit plekje, spijs herhaalde aanvragen, niet in het beschermde deel werd opgenomen). In 1960 slechts 2 nesten.

Verschijnt vanaf einde april (op 26.IV.1959 reeds 7 vogels) en blijft tot einde augustus; er kunnen tot 70 vogels gezien worden. Laatste waarneming: nog 6 ex. op 21.IX.1958.

GROTE STERN. — *Sterna sandvicensis* LATHAM

Was broedvogel vóór de inpoldering: minstens 60 koppels in 1949 en 1950. De nieuwe dijk werd doorheen de broedplaats in de schorren getrokken. Sindsdien komen er elk jaar nog verschillende vogels hier overzomeren en hun gedrag doet denken aan broedgevallen, doch dit is geen enkele keer meer met zekerheid vastgesteld. Het duintje in de schorren oefent ook op deze soort een zeer sterke aantrekkingskracht uit, doch thans belet de voortdurende onrust hier elke broedpoging.

Verblijft hier vanaf begin mei (11.V.1957) tot begin oktober (3.X.1959: 2 vogels). Thans nog maximum een 15-tal vogels.

LACHSTERN. — *Gelochelidon nilotica* (GMELIN)

Door de h. HAEK (van Fraamslag) werd op 15.VI.1960 een exemplaar van deze soort met zekerheid alhier waargenomen.

ALK. — *Alca torda* L.

Op 10.I.1960 werd een dood exemplaar (geen stookolieslachtoffer) verzameld.

ZEEKOET. — *Uria aalge* (PONTOPP.)

Een stookolieslachtoffer op 15.XII.1954: noordelijke vorm. Een identieke dode vogel op 25.IX.1947.

PAPEGAAIDUIKER. — *Fratercula arctica* (L.)

Op 8.I.1957 werd een exemplaar opgemerkt in de Oostelijke Scheldegeul door E. H. TONINO.

HOLDUIF. — *Columba oenas* L.

Een tiental koppels broedvogels in knotwilgen en in grondholen. Jaarlijks maximum 50 overwinterende vogels; in 1953-1954 tot 150. Minder dan 10 in mei, juni, augustus en november.

BOSDUIF. — *Columba palumbus* L.

Een 20-30 broedvogels; van 30 tot 150 overwinteraars, bij uitzondering meer: een 1 000-tal op 26.II.1956, in de Oostelijke Braekman.

TORTELDUIF. — *Streptopelia turtur* (L.)

Thans een 10-tal broedvogels. Komt aan in begin mei (8.V.1947) en blijft tot in september (28.IX.1946). Soms concentraties op rijp papaverzaad in augustus en september: o.a. 90 ex. op 25.VIII.1957.

KOEKOEK. — *Cuculus canorus* L.

Thans nog een 5-tal « broedvogels » die hier verblijven vanaf einde april (27.IV.1957) tot in september (24.IX.1960). Broedparasitisme vastgesteld bij de Graspieper en de Kleine Gele Kwikstaart. In 1948 minstens 10 « koppels ».

KERKUIL. — *Tyto alba* (Scop.)

Minstens één koppel broedvogels. Opgemerkt op 28.VIII.1957, op 30.IX.1957 en in oktober 1959 (in de nieuwe bosjes).

STEENUIL. — *Athene noctua* (Scop.)

Minstens één koppel broedvogels. Wordt alle maanden opgemerkt.

RANSUIL. — *Asio otus* (L.)

Op 18.III.1957 te 23 h werd één exemplaar gezien.

VELDUIL. — *Asio flammeus* (L.)

Heeft in 1953 hier met succes gebroed: 3 uitgevlogen jongen. In 1957 misschien een broedpoging: tot 15.III een baltsend koppel en één exemplaar tot 3.V.

Verschijnt sinds 1955 vrij regelmatig vanaf einde oktober (30.X.1955) tot in maart: max. 5 vogels in december, 1 of 2 in januari-februari, opnieuw tot 4 in maart (1959).

GIERZWALUW. — *Apus apus* (L.)

Gewone doortrekker vanaf begin mei tot einde september, het talrijkst in juli: meestal niet meer dan 10, maximum 40. Uiterste data: 2.V.1960: 10 ex., en 22.X.1960: 2 ex. Meestal te zien boven of langsheen de dijken.

HOP. — *Upupa epops* L.

Een lentewaarneming van één ex. op 6.IV.1957.

IJSVOGEL. — *Alcedo atthis* L.

Is in de meeste winterhalfjaren regelmatig te zien vanaf einde juli tot half februari. Is na strenge winters meestal afwezig. Vroeger tot 5 ex. (2.XI.1949), thans nog 1 of 2 (4 op 6.X.1953). Uiterste data: 31.VII.1958 en 14.II.1959. Op 16.XI.1959 werd een kopulatiepoging waargenomen.

GROENE SPECHT. — *Picus viridis* L.

Schaarse zomergast: 7 waarnemingen van steeds 1 ex. op 6.IV.1960, 8.V.1947, 9.V.1954, 30.V.1956, 29.VI.1958, 19.IX.1954 en 25.X.1957.

GROTE BONTE SPECHT. — *Dendrocopos major* (L.)

Negen waarnemingen, doch meer 's winters: 2.VIII.1958, 18.IX.1957, 16.XI.1959, 15.XII.1957, 23.XII.1948, 18.I.1947, 14.II.1960 en 18.XII.1960. Op 7.I.1961 zelfs 2 ex.

DRAAIHALS. — *Jynx torquilla* (L.)

Een waarneming van 1 ex. op de klinkerweg op 26.VIII.1947.

KUIFLEEUWERIK. — *Galerida cristata* (L.)

Twee waarnemingen: 2.VIII.1958 en 20.I.1957, telkens 1 ex. (A. Rodts). Broedt te Breskens (Scheldemond).

BOOMLEEUWERIK. — *Lullula arborea* (L.)

Regelmatig, doch in klein aantal doortrekkend in oktober en in eerste helft van november, max. 10 vogels. Twee januarimeldingen. Eens (op 5.III.1948) werd massale doortrek vastgesteld van minstens 600 ex.

VELDLEEUWERIK. — *Alauda arvensis* L.

Algemene broedvogel: minstens 80 koppels. Talrijke doortrekker en wintergast. Kan onder invloed van vorst veelvuldig voorkomen: tot 800 ex.

STRANDLEEUWERIK. — *Eremophila alpestris* (L.)

Slechts één waarneming van één exemplaar op 30.XII.1959.

BOERENZWALUW. — *Hirundo rustica* L.

Algemene broedvogel (30-tal koppels) bij de hoeven; ook 2 koppels onder de balken van de Scheldesluis. Trekt talrijk door van begin april tot half oktober. Uiterste data: 3.IV.1954 en 2.XI.1949 en 1959.

HUISZWALUW. — *Delichon urbica* (L.)

Gewone broedvogel bij de hoeven aan de Braekmandijken: 1 of 2 kolonies van een 20-tal nesten. Regelmatig doortrekkend (tot max. 480 vogels op 28.VIII.1959) van april tot begin oktober. Uiterste data: 19.IV.1948 en 8.X.1958. Tijdens het vóórjaar niet meer dan 50 vogels (9.V.1948).

OEVERZWALUW. — *Riparia riparia* (L.)

Twee broedkolonies in de Braekmanpolder. In totaal een 80-tal koppels. In kleine groepjes doortrekkend in het vóórjaar vanaf half april (13.IV.1957), in massa verschijnend in juli en augustus. Tot 1 600 exemplaren geteld: 25.VII.1958. Laatste trekkers rond half september, uiterste datum: 24.IX.1958 (nog 25 vogels).

WIELEWAAL. — *Oriolus oriolus* (L.)

Is thans een zeldzame doortrekker. In totaal 7 waarnemingen: op 8 en 17.V.1948, 5.VIII.1948, 5.VIII.1956, 27.VI.1959, 23.VII.1959 en 19.VIII.1948. Maximum 5 vogels op 5.VIII.1948.

ZWARTE KRAAI. — *Corvus corone* L.

Jaarlijks broedvogel: 1 of 2 paren. Steeds kunnen er een 10-tal vogels te zien zijn, meestal niet meer dan 1 of 2 koppels. Najaarstrek soms goed opvallend van september tot november: er kunnen tot 50 dieren voorkomen, meest in groep (50 ex. op 9.IX.1948; 46 ex. op 21.XI.1958).

BONTE KRAAI. — *Corvus cornix* L.

Gewone doortrekker en wintergast van half oktober tot begin april: regelmatig een 70-tal vogels; max. 250 ex. (13.I.1950). Uiterste data: 10.X.1959 en 9.IV.1958.

ROEK. — *Corvus frugilegus* L.

Gewone doortrekker en wintergast van begin oktober tot begin april. Vooral in november talrijk: tot 250 ex. (ook in februari en maart talrijk doortrekkend: max. 380 ex. op 13.III.1960). Uiterste data: 1.X.1960 en 2.IV.1956.

KAUW. — *Coloeus monedula* (L.)

Vrij onregelmatig doortrekkend en zeldzaam als wintergast en zomervogel. Het talrijkst in november (max. 300) en maart (max. 200).

Eens een ex. gezien (27.II.1959) met duidelijke halsvlek.

EKSTER. — *Pica pica* (L.)

Een drietal paren broedvogels; zouden sterk toenemen zonder drastische maatregelen. Een 10-tal vogels zijn steeds aanwezig.

NOTENKRAKER. — *Nucifraga caryocatactes* (L.)

Een waarneming in oktober 1955 (VISSER).

GAAI. — *Garrulus glandarius* (L.)

Onregelmatig doortrekkende soort, van september tot november. Slechts opgemerkt in 1947 (22.IX en 7.X), 1955 (60 vogels op 2.X), 1957 (30 ex. op 6.X) en 1959 (op 18.X en 8.XI).

KOOLMEES. — *Parus major* L.

In alle maanden waargenomen, maar niet in juli. Meestal minder dan 15 vogels. Op 13.III.1960 trokken er 75 door in Z.-O. richting.

Zeldzame broedvogel: 2-3 koppels in de omgevende polders.

PIMPELMEES. — *Parus caeruleus* L.

Opgemerkt van september tot maart (uiterste data: 18.IX.1957 en 18.III.1957); gewoonlijk minder dan 12 vogels; op 13.III.1960 werden er 105 geteld die eveneens naar het Z.-O. vlogen (cf. Koolmees).

ZWARTE MEES. — *Parus ater* L.

Zeldzame najaarstrekker van september tot november: 8 waarnemingen van eenzame vogels; max. 8 ex. (2.XI.1949), in 1947, 1948, 1949 en 1959 (2.XI.1959).

MATKOPMEES. — *Parus montanus* C.v.BALD.

Een paartje heeft zich in 1959 als broedvogel gevestigd in de polder ten Oosten van de Braekman. Werd vanaf 10.IX.1959 af en toe opgemerkt. Voorheen was de soort hier onbekend.

STAARTMEES. — *Aegithalos caudatus* (L.)

Vijf waarnemingen: 11.XI.1954 (16 ex.), einde februari 1959 (10 ex., 29.II.1960 (4 ex.), 27.III.1960 (1 ex.) en 20.XI.1960 (13 ex.).

BOOMKRUIPER. — *Certhia brachydactyla* BREHM

Een tiental waarnemingen van steeds één exemplaar van augustus tot april.

WINTERKONING. — *Troglodytes troglodytes* (L.)

Enige koppels broeden nabij de hoeven langs de Braekmandijk. Wordt hier gans het jaar door opgemerkt, meestal een 2-tal, maximum 6.

GROTE LIJSTER. — *Turdus viscivorus* L.

Enige paren broeden in de omgevende polders. In de Braekman steeds zeldzaam; het gewoonst nog in maart en oktober (max. 8 ex.).

KRAMSVOGEL. — *Turdus pilaris* L.

Gewone doortrekker en wintergast vanaf einde september tot einde april (uiterste data: 30.IX.1960 en 20.IV.1959). Bij strenge vorst ook in de schorren. Normaal een 70-tal vogels, in 1958-1959 veel talrijker: 270 ex. op 30.X.1958 en 750 ex. op 11.I.1959.

ZANGLIJSTER. — *Turdus philomelos* BREHM

Sinds 1958 broeden hier 5 tot 10 koppels. Is gans het jaar door aanwezig, meestal 1 tot 4, uitzonderlijk meer en dan tot 15 vogels (najaar).

KOPERWIEK. — *Turdus iliacus* L.

Gewone doortrekker en wintergast van einde september tot half april. Vooral in oktober-november. Vroegste datum: 30.IX.1960. Er kunnen tot 70 ex. gezien worden, 's winters minder dan 20, tenzij bij strenge vorst als er in de schorren tot 80 (zelfs 200 ex. op 11.I.1959) samenkomen. Zoals de Kramsvogel talrijker de laatste jaren (vooral tijdens de winter 1958-1959), doch bijna steeds in geringer aantal.

MEREL. — *Turdus merula* L.

Thans van 20 tot 30 koppels broedvogels. Gans het jaar door aanwezig en evenals de andere lijsters sterk toegenomen ten gevolge van de aanplanting van bessendragende heesters en bomen.

TAPUIT. — *Oenanthe oenanthe* (L.)

Regelmatige voorjaarstrekker van einde maart (30.III.1958) tot begin juni (14.VI.1958); max. 12 ex. (20.IV.1957). In het najaar tot 15 vogels max., van begin augustus (5.VIII.1948) tot einde oktober (24.X.1959) en zelfs begin november (3.XI.1957).

ZWARTKEELTAPUIT. — *Saxicola torquata* (L.)

Een 5-tal koppels broedvogels. Regelmatige voorjaarstrekker, vooral in april (14 ex. op 12.IV.1955); in het najaar minder talrijk; in augustus-september nooit meer dan 2, doch langer pleisterend. Ook in alle wintermaanden werden al eens afzonderlijke exemplaren gezien (o.a. twee op 24.XI.1957).

PAAPJE. — *Saxicola rubetra* (L.)

Eén of 2 paren broeden in de omringende polders. Trekt hier door van half april tot begin oktober (uiterste data: 14.IV.1959 en 1.X.1957); in het voorjaar tot 10-12 ex. (12 ex. op 30.V.1956); in het najaar zelden meer dan 5 ex. (10 ex. op 19.VIII.1947).

GEKRAAGDE ROODSTAART. — *Phoenicurus phoenicurus* (L.)

Schaarse doortrekker in april-mei en in september. Uiterste data: 13.IV.1959, 15.V.1947 en 24.IX.1960.

ZWARTE ROODSTAART. — *Phoenicurus ochruvus* (L.)

Vier waarnemingen in maart-april (vroegste datum: 15.III.1950) en één in het najaar (1.VII.1956): steeds eenzame vogels.

WITSTERBLAUWBORST. — *Cyanosylvia svecica cyanecula* (MEISNER)

Drie waarnemingen in het voorjaar: 25.III.1947, 12.IV.1955 (2 vogels) en 14.V.1960.

ROODBORST. — *Erithacus rubecula* (L.)

Gewone doortrekker en wintergast vanaf september (19.IX.1954) tot half april (max. tot 20 vogels).

SPRINKHAANZANGER. — *Locustella naevia* (BODD.)

Een doortrekker, in koolzaad zingend, op 10.V.1957.

GROTE KAREKIET. — *Acrocephalus arundinaceus* (L.)

Was tot in 1949 broedvogel in een moerasje langs de zuidelijke Braekmandijk (5 tot 10 koppels). Thans regelmatig doortrekkend vanaf half april (19.IV.1948) tot einde augustus (26.VIII.1947). Meestal één of 2, max. 12.

KLEINE KAREKIET. — *Acrocephalus scirpaceus* (HERM.)

Thans broeden er opnieuw een 2-tal koppels. Trekt hier door vanaf einde april (28.IV.1948) tot einde augustus (27.VIII.1957); thans nog hoogstens 5, vóór de inpoldering tot 25 exemplaren.

BOSRIETZANGER. — *Acrocephalus palustris* (BECHSTEIN)

Thans broedt er minstens één koppel in de korenvelden. Onopvallend als doortrekker. Als dusdanig gedetermineerd op 5.VIII.1948 (zingend exemplaar).

MOERASRIETZANGER. — *Acrocephalus schoenobaenus* (L.)

Vijf tot tien koppels broedvogels; is nu zeldzaam in de *Spartina* van de schorren (vroeger waren er meer). Opgemerkt vanaf half april (12.IV.1955) tot half september (16.IX.1946).

WATERRIETZANGER. — *Acrocephalus paludicola* (VIEILL.)

Twee waarnemingen op 22.VIII.1951 en 14.VII.1959.

SPOTVOGEL. — *Hippolais icterina* (VIEILL.)

In 1947 en 1948 nog één broedend paar. Wellicht opnieuw een broed-geval in 1959. Trekt door vanaf begin mei (8.V.1947) tot begin september (9.IX.1948); steeds minder dan 5 vogels, meestal 1 of 2.

TUINFLUITER. — *Sylvia borin* (BODD.)

Was in 1947, 1948 en 1954 een waarschijnlijke broedvogel in de omringende polder. In totaal 8 keer waargenomen van mei (8.V.1947) tot juli (24.VII.1960).

GRASMUS. — *Sylvia communis* LATH.

Ongeveer 15 koppels broeden er jaarlijks in de Braekman-velden. Vanaf einde april (19.IV.1959) tot half september (19.IX.1954) alhier opgemerkt. Tot 40 vogels max.

BRAAMSLUIPER. — *Sylvia curruca* (L.)

Zeldzame gast; twee waarnemingen op 9.IX.1948 en 4.IX.1960: telkens één vogel.

FITIS. — *Phylloscopus trochilus* (L.)

Is nu broedvogel geworden: minstens één koppel in 1960. Opgemerkt vanaf 10.IV tot 1.X (1949): meestal van 1 tot 4 vogels.

TJIFTJAF. — *Phylloscopus collybita* (VIEILL.)

Enige malen opgemerkt vanaf einde februari (29.II.1960) tot september (10.IX.1948).

GOUDHAANTJE. — *Regulus regulus* (L.)

Schaarse najaarstrekker vanaf einde augustus tot begin november (12.XI.1960). Meestal 1 of 2, soms meer: tot max. 10 vogels. In het voorjaar slechts 2 waarnemingen: 13.III.1959 en 27.III.1960.

VUURHAANTJE. — *Regulus ignicapillus* (TEMME)

Drie waarnemingen in het najaar: 31.VIII en 9.IX.1948 en 19.X.1946: steeds 1 ex.

GRAUWE Vliegenvanger. — *Muscicapa striata* (PALLAS)

Uiterst zeldzame broedvogel in de omgevende polders. Hier opgemerkt vanaf begin mei (8.V.1947) tot einde augustus (31.VIII.1948); meest 1-2; max. 6 ex.

BONTE Vliegenvanger. — *Ficedula hypoleuca* (PALLAS)

Zes waarnemingen: 19.VIII.1947; 31.VIII.1948; 4.IX.1960; 9 en 10.IX.1948; 19.IX.1954; eens 5 vogels (op 31.VIII.1948).

BLAUWE HAAGMUS. — *Prunella modularis* (L.)

Een vijftal koppels in de omringende polders. Wordt langs de Braekmandijken, nabij enige hoeven, gans het jaar door, gezien. De trek is hier onmerkbaar.

GRASPIEPER. — *Anthus pratensis* (L.)

Talrijke broedvogel; een 90-tal koppels in en rond de Braekmandijken. Is hier gans het jaar aanwezig, doch in zeer beperkt aantal 's winters. Doortrek goed opvallend in maart-april (tot 250 vogels) en september-oktober tot 260 ex.

BOOMPIEPER. — *Anthus trivialis* (L.)

Er broedt wellicht jaarlijks een koppel langs de oostelijke Braekmandijk. In klein aantal (hoogstens 10 vogels) waargenomen vanaf half april (17.IV.1947) tot begin oktober (7.X.1947).

OEVERPIEPER. — *Anthus spinoletta littoralis* BREHM

Talrijke doortrekker en wintergast, vanaf half september (19.IX.1954) tot half april (14.IV.1959; nog 2). Vooral veel in november en maart: tot 129 vogels geteld (11.XI.1960). Bijna steeds langs de Scheldedijk en in de schorren.

GRIJZE KWIKSTAART. — *Motacilla alba* L.

Nu ook broedvogel geworden sinds de laatste jaren (10 tot 20 koppels). Wordt gans het jaar door opgemerkt, doch is onregelmatig tijdens de wintermaanden. In maart en september-oktober soms belangrijke doortrek: tot 70 vogels max.

ROUWKWIKSTAART. — *Motacilla alba yarrellii* GOULD

Een exemplaar opgemerkt op 26.III.1960.

GROTE GELE KWIKSTAART. — *Motacilla caspica grisea* P.L.S. MULLER

Een 10-tal observaties, van september (8.IX.1957) tot januari; eens in april (2.IV.1960). Meest in oktober (5 maal).

KLEINE GELE KWIKSTAART. — *Motacilla flava* L.

Een 30-tal broedvogels. Komt einde maart hier aan en verdwijnt in begin oktober. Uiterste data: 22.III.1959 en 2.X.1954 en 1955.

ENGELSE GELE KWIKSTAART. — *Motacilla flava flavissima* BLYTH

Slechts 2 waarnemingen: begin mei.

NOORDSE GELE KWIKSTAART. — *Motacilla flava thunbergi* BILLBERG

Twee exemplaren die duidelijk herkenbaar waren op 10.V.1960.

KLAPEKSTER. — *Lanius excubitor* L.

Tijdens de wintermaanden werd hier 6 maal één exemplaar waargenomen: op 22.X.1960, 7.XI.1959, 2.I.1955, 6.II.1960, 7.II.1954 en 2.III.1957.

SPREEUW. — *Sturnus vulgaris* L.

Broedvogel (een 20-tal koppels) vooral in de omgevende polders, doch nu ook een 5-tal in de Braekman.

Talrijke doortrekker en wintergast: normaal 1 500-2 000 vogels, soms meer (3 800 op 21.XI.1958 en 15 000 op slaaptrek op 2.XI.1959).

APPELVINK. — *Coccothraustes coccothraustes* (L.)

Eens 2 overvliegende vogels gezien op 13.I.1950.

GROENVINK. — *Chloris chloris* (L.)

Tien tot 15 koppels broeden in en nabij de Braekman.

Is steeds aanwezig in klein aantal. Talrijk op trek in maart-april en september: maximum 180 vogels geteld op 30.IX.1948.

's Winters ook in de schorren.

DISTELVINK. — *Carduelis carduelis* (L.)

Schaarse trekvogel vanaf september tot november en vanaf februari tot mei. Is in de laatste jaren echter zeldzamer geworden; zo worden er nu maximum nog 14 vogels gezien (24.IX.1960) waar er vroeger tot 55 in één groep werden waargenomen (19.X.1946). De soort bleef hier toen ook langer (30.XII.1949) en werd alleen in juni en juli nog niet opgemerkt.

SIJSJE. — *Carduelis spinus* (L.)

Onregelmatig in klein aantal doortrekkend vanaf oktober (10.X.1959) tot einde februari. Eens een groepje van 20 vogels (op 3.XI.1947).

KNEUTER. — *Acanthis cannabina* (L.)

Een 40-tal broedvogels. Is gans het jaar door aanwezig, doch zeldzaam 's winters. Hoogste aantallen vanaf half augustus tot begin oktober (950 ex. op 25.IX.1957). Voorjaarstrek in april vooral, maar minder opvallend.

STEENKNEUTER. — *Acanthis flavirostris* (L.)

Talrijke doortrekker en wintergast. Aanwezig vanaf begin oktober (reeds 150 ex. op 6.X.1953) tot einde maart. Het talrijkst in november en januari: tot 800 exemplaren max.; normaal 200 tot 300 vogels.

BARMSIJSJE. — *Acanthis flammea* (L.)

Toevallige najaarstrekker: eens in september en eens in november (2.XI.1949): één en twee overvliegende vogels, herkend aan hun geroep.

GOUDVINK. — *Pyrrhula pyrrhula* (L.)

Een exemplaar op 2.X.1960.

BOTVINK. — *Fringilla coelebs* L.

Enige broedvogels in de omgevende polders. Is talrijk op doortrek in oktober en maart (200-250 max.); zeldzaam tijdens de overige maanden en dan bijna steeds buiten de Braekmanpolder.

KEEP. — *Fringilla montifringilla* L.

Regelmatige doortrekker en wintergast vanaf begin oktober tot einde maart. Uiterste data: 6.X.1948 en 27.III.1960: 140 trekkers. De laatste drie winters kwam een aantal Kepen in de schorren (65 ex. op 17.I.1960).

GEELGORS. — *Emberiza citrinella* L.

Enige broedvogels (5 tot 10) vooral in de omringende polders.

Gewone doortrekker en talrijke wintergast: meestal 100 tot 300 vogels; op 23.XII.1948 minstens een duizendtal.

GRAUWE GORS. — *Emberiza calandra* L.

Een tiental broedvogels. Aanwezig vanaf begin april (7.IV.1957) tot begin augustus (een 10-tal zingende mannetjes op 8.VIII.1958). Schaarse doortrekker in najaar en winter: twee ex. in oktober en één op 25.I.1959.

DWERGGORS. — *Emberiza pusilla* PALLAS

Een zekere waarneming van 1 wijfje in de schorren op 27.II.1959.

RIETGORS. — *Emberiza schoeniclus* L.

Vrij gewone broedvogel: minstens 20 koppels in de *Spartina*-begroeiing van de schorren. Er broeden ook minstens 4 koppels binnendijks, in de ruige begroeiing langs de twee polderkreekjes aan de oostelijke Braekmanoever. Is een talrijke wintergast vooral in de *Spartina*-begroeiing van de schorren. Was dan ook heel wat gewoner toen de Braekman nog niet was ingepolderd. Waar er nu nog max. 150 ex. kunnen geteld worden (in januari), waren er b.vb. zeker 600 vogels hier aanwezig op 2.XI.1949.

IJSGORS. — *Calcarius lapponicus* (L.)

Drie waarnemingen: 2 vogels op 21.XI.1958, één exemplaar op 25.I.1959 en 6 vogels op 28.II.1960.

SNEEUWGORS. — *Plectrophenax nivalis* (L.)

Wintergast in klein aantal van oktober tot half maart. Uiterste data: 2.X.1960 en 11.III.1956. Gewoonlijk minder dan 15 vogels; eens 65 ex. op 16.XI.1959; ook 28 ex. op 15.XII.1960.

HUISMUS. — *Passer domesticus* (L.)

Thans talrijke broedvogel rond de boerderijen: minstens 200 nesten. Grote verzamelingen in de nazomer.

BOOMMUS. — *Passer montanus* (L.)

Enige broedvogels in wilgentronken langs de dijken: minstens 3 koppels. Is soms talrijk in najaar en winter (tot max. 300 ex.), doch sommige jaren zo goed als afwezig (najaar 1960).

Besluit

De doelmatige bescherming van dit gebied, zo rijk aan interessante broedvogels als aan trekkers en wintergasten, dringt zich op. De reservatie ervan is des te meer noodzakelijk daar de Braekman binnen afzienbare tijd het enige belangrijke watervogelgebied zal zijn dat aan de Westerschelde kan overblijven.

Op internationaal vlak is de Braekman vooral van belang als pleisterplaats van vele *Anatidae* en steltlopers tijdens de beide trekperioden, en voor sommige soorten als het meest noordelijk gelegen overwinteringsgebied in West-Europa.

Dat met de belangen van de natuurbescherming in de Braekman in veel mindere mate werd rekening gehouden dan met die van de recreatie, achten wij zeer betreurenswaardig. Niet alleen omwille van de natuurwetenschappelijke betekenis van dit gebied, maar evenzeer omdat aan de beoefening van de veldornithologie in groepsverband een belangrijke positieve recreatiewaarde moet worden toegekend.

Wij hopen met deze avifauna de grote betekenis van dit natuurgebied buiten twijfel te hebben gesteld en wij vertrouwen erop, daar waar het nog mogelijk is, dat bepaalde delen van dit bijzonder belangrijk landschap voor de toekomst zullen gered worden.

L'avifaune du « Braekmanpolder »

Cinq auteurs ont réuni leurs efforts pour présenter l'avifaune du Braekman en Flandre zélandaise. Le projet pour la réalisation de cette entreprise fut conçu par H. WILLE qui, surpris par l'étonnante richesse de cet ancien bras de l'Escaut, ne manqua pas, dès 1946, d'annoter toutes ses observations. Le travail fut toutefois interrompu en 1950 à cause du départ de l'auteur pour l'étranger. Mais ces dernières années, le travail minutieux de recensement fut repris par les autres auteurs, d'abord indépendamment, ensuite de concert, et dès 1959 par H. WILLE, à son retour. Il en résulte une documentation très fouillée sur une région transformée par assèchement partiel, par la mise en culture de terrains jadis régulièrement submergés par les marées hautes, mais dont certaines parties n'ont pas encore perdu leur intérêt scientifique. Le relevé ne comporte pas moins de 215 espèces différentes d'oiseaux nicheurs et migrateurs, dont les formes aquatiques et semi-aquatiques se taillent, cela se conçoit, la part du lion. Les données chiffrées, soigneusement datées, constituent un matériel de choix et elles permettront des comparaisons très utiles avec l'avifaune d'autres régions limitrophes situées tant aux Pays-Bas qu'en Belgique. Mais récemment, le Braekman est aussi devenu un lieu de récréation. Et tous ceux qui ont connaissance de ce que le lac de Virelles, le lac de Genval et le lac d'Overmere p. ex. sont devenus n'auront aucune peine à comprendre que le site du Braekman, du point de vue avifaunistique, court le très grave danger de perdre son intérêt scientifique qui est sans aucun doute supérieur à toute exploitation touristique quelle qu'elle soit. Aussi les auteurs expriment-ils le vœu de voir les parties déjà réservées quelque peu étendues ne fût-ce que durant la période de nidification.

R. V.

In memoriam

Samengesteld door Jacques Van Impe

Bij het plaatsen van deze studie op Internet (oktober 2014) waren reeds drie van de vijf auteurs overleden. Zij leefden voor de natuurbescherming en de ornithologie. Op dit gebied zijn de verdiensten van deze auteurs zeer groot geweest.

Hieronder volgt hun biografie.

Willy Suetens (1930 - 2005)

Als jongeling begon Willy Suetens met een studie van de eenden op het meer van Hofstade. Hiermee trad hij in de voetsporen van de latere directeur van de Nationale Parken van ex-Belgisch Kongo, de zoöloog Dr. Jacques Verschuren (1926-2014). Willy zag hier nagenoeg alle eendensoorten die in België voorkwamen en publiceerde minutieuze beschrijvingen van hun verenkleed in het tijdschrift "De Wielewaal". In dezelfde tijd begon hij in Hofstade met een uitgebreide studie over de broedbiologie van de Fuut *Podiceps cristatus*, die aanleiding gaf tot enkele lijvige publicaties ("Wielewaal" 21, 1955: 1-24 en "Giervalk" 50, 1960: 231-264). Begin de jaren 1950 observeerde Willy in de broeken van Nekkerspoel een grote groep zwanen, die hij met de nodige kennis als Kleine Zwanen *Cygnus columbianus bewickii* determineerde. Deze vaststelling bracht een revolutie teweeg in de gedachtegang betreffende de overwintering van de beide soorten wilde zwanen, de Wilde Zwaan *Cygnus cygnus* en de Kleine Zwaan in ons land. Dacht men voordien dat overwegend de Wilde Zwaan ons land bezocht, zo werd het door Suetens' mededeling duidelijk dat de Kleine Zwaan wel eens meer kon voorkomen dan werd aangenomen.

Reeds tijdens zijn vogelinventarisaties in de Braakman, was Willy intens begaan met de overwintering van wilde ganzen ten zuiden van de Westerschelde ("Giervalk" 54, 1964: 399-438) en met de steeds talrijker wordende IJseenden *Clangula hyemalis* ("Giervalk" 48, 1958: 277-281) in dit gebied. Maar zijn aandacht spitste zich vooral op de studie van de roofvogels, die men in die tijd liever stootvogels noemde. Op dit gebied zou hij een internationale bekendheid verwerven die hem tot de top bracht van de stootvogelkenners in Europa. Willy verzorgde samen met zijn te vroeg overleden vriend Paul Van Groenendael het lijvige deel over de Monniksgier *Aegypius monachus* in het "Handbuch der Vögel Mitteleuropas" van U. N. Glutz von Blotzheim e.a. (Band 4 1979: 259-274). In de literatuurlijst van het "Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa" van S. Cramp en K.E.L. Simmons werden acht van zijn werken met P. Van Groenendael aangehaald (Band 3, 1982 : 684). Het was Willy's levensdroom een tekstboek uit te werken over de roofvogels van Europa dat voorzien was van eigen fotomateriaal. "Dagroofvogels van Europa" (uitgave du Perron, 1992, 273 blz.) en zijn Franstalige homoloog "Rapaces d'Europe" (zelfde uitgever, eerste uitgave 1989, 279 blz.), werden een zeer gedegen referentiewerk.

Zijn fotowerk van roofvogels, verzameld in de loop van vele jaren, werd zeer verwelkomd. Tal van originele foto's van de vier Europese gieren en andere soorten stootvogels verschenen

van nu af in vele Europese ornithologische tijdschriften. Zo waren Willy Suetens en P. Van Groenendael de eersten om de Lammergier *Gypaetus barbatus* bij zijn nest te fotograferen. Anderen waren daar nooit in gelukt omdat deze gier gewoon is te broeden in afgelegen, donkere spelonken met weinig lichttoevoer.

De inspanningen die werden geleverd om al die foto's te bekomen is voor beide ornithologen niet in te denken zwaar geweest. Het was hun levensregel dat om een betrouwbaar beeld van de broedbiologie van een gier te bekomen, het nodig is verschillende keren per jaar niet alleen het nest, maar ook het broedresultaat te controleren. Men kan zich indenken dat het met de wagen rijden op de smalle en met sneeuw bedekte bergwegen van de Spaans siërra's, verre van eenvoudig was. Bij het fotografisch werk kwam nog: het bouwen van metalen observatietorens, tot tienrallen meter hoog, het uren blijven turen vanuit een schuiltent naar een nest met jongen dat maar enkele keren per dag het bezoek kreeg van een oudervogel, het haastig afbreken van observatietorens bij onraad, ten einde het nest van de stootvogel niet te verstoren en het klimwerk in de bergen om aas naar de voederplaatsen te brengen. Dit alles onder geregeld hevige koude of zinderende warmte.

Willy Suetens klom al vlug op tot de toppen van Natuurbescherming in Europa. Hij werd ondervoorzitter van de "Belgische Natuur- en Vogelreservaten" en voorzitter van de "Hoge Raad voor Natuurbehoud van de Vlaamse Gemeenschap". Samen met Dr. Paul Géroudet (1917-2006), Michel en Jean-François Terrasse, Paul Van Groenendael en Dr. Francisco Bernis (1916—2003), de vader van de Spaanse Ornithologie, stichtte hij in 1969 in Frankrijk het "Fonds voor de Instandhouding van de Roofvogels" (FIR, RIF) en tien jaar later werd hij stichtend voorzitter van de Belgische afdeling van deze werkgroep.

Van dit alles heeft Willy resultaten gezien, hetgeen de overtuiging van het belang van zijn werk verstevigde. In Spanje nam de Vale Gier *Gyps fulvus* toe van 3.240 paren in 1979 naar 8.000 paren in 1989. Midden de jaren zestig van vorige eeuw leefden er in heel Spanje 200 paren Monniksgieren, maar in 1991 vlogen er alleen al in het natuurpark Monfragüe (Extremadura) 214 jongen uit, hetgeen wees op 250 broedparen. Mede door het bijvoederen van de Lammergier op 12 voederplaatsen in de Spaanse Pyreneeën, werden hier in april 1992 reeds 100 à 110 vogels geteld. Onder hen waren meer dan de helft onvolwassen vogels.

Willy studeerde af als jurist en econoom en bekleedde een hoge functie bij de Generale Bank. In de omgang was hij een aangenaam persoon. Een man van de actie, met veel energie, gedrevenheid, intelligentie. Glimlach en humor ontbraken nooit. Hij gaf graag aan elkeen het woord en zijn opmerkingen waren steeds raak.

Ook in Spanje was hij bekend als directeur en erelid van de vereniging tot bescherming van de natuur en haar bronnen, "Adenex" in Extremadura. Hij was een hoeksteen bij de stichting van het natuurreservaat Sierra Grande in Hornachos. Kort na zijn overlijden verscheen in "El Naturalista Digital" een "in memoriam" en in het bekende Spaanse dagblad "El País" een artikel van de hand van A.G. Cabrilla, met de titel: "Willy Suetens de Coen, defensor de las aves rapaces", waarin zijn verdiensten op gebied van roofvogelstudie en natuurbescherming geprezen werden.

Johan van den Steen (1929 - 1996)

Johan van den Steen was een zeer ervaren kenner van vogels en planten. Zijn verdiensten op gebied van natuuronderzoek kwamen zowel Nederland als België ten goede. Zijn bijdragen voor Nederland zullen verbonden blijven met het tot stand komen van het Natuurreservaat "Canisvliet". Jo wist hardnekkig te verhinderen dat deze unieke kreek en haar omgeving zouden worden opgespoten met grond die vrijkwam bij de verbreding van het kanaal Gent-Terneuzen. Hij was levenslang conservator van "Canisvliet" en schreef, naast een uitvoerig botanisch overzicht van dit gebied, samen met J. Verloove (Vogelwacht Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen, 1977), elk jaar een uitvoerig rapport over het wel en wee van het reservaat dat door hem tot stand kwam.

Als begaafd vogelkenner observeerde Jo op 30 mei 1957 voor de eerste maal een Poelruiter *Tringa stagnatilis* in Nederland aan de voormalige kreek van Philippine. Hiervan gaf hij een uitvoerige beschrijving in "De Wielewaal" 1957, 23: 244-245. Later volgde nog een eerste broedgeval voor Nederland van de Cetti's zanger *Cettia cetti* in Canisvliet in 1976 ("Limosa", 1977, 50: 61-62), nadat deze door hem op dezelfde plaats als een vermoedelijke broedvogel werd aangetekend in 1974 en 1975 ("Limosa", 1975, 48: 211-212).

Woonachtig in Gent, was hij zeer begaan met de avifauna van deze streek, die hij tot zijn ergernis, snel zag veranderen door de massale opkomst van nieuwe industriële vestigingen langs het kanaal Gent-Terneuzen. In 1977 verscheen in "De Wielewaal" een eerste poging samen met R. Pietraszko en G. Van Avermaet (Broeder Simeon) om een zo volledig mogelijk overzicht te geven van de streek. In 1979 volgde een Avifauna Gids (samen met de Vogelwerkgroep Gent, waarvan hij voorzitter was). En in 1985 schreef hij de definitieve versie van de "Avifauna van het gewest Gent en de Kanaalzone" (Vogelwerkgroep De Wielewaal, Gent, 327 blz). In dit boek werden alle vogelsoorten die in deze streek waren geobserveerd tot in het detail uitgepluisd. Jo was fier op dit werk.

Jarenlang was Jo Van den Steen een werkend lid van het Belgisch Avifaunistisch Homologatiecomité waarvan hij in 1985 voorzitter-secretaris werd. Er verschenen 11 rapporten (van het 14e rapport "Oriolus" 52, 1986: 71-75 tot en met het 24ste, "Oriolus", 60, 1994: 56-62) over de zeldzame vogels jaarlijks vastgesteld in België. Zij werden deels opgesteld met P. Herroelen (1926-2007), G. De Smet en P. Van Sanden. Deze verslagen vonden weerklank in het standaardwerk van U.N. Glutz von Blotzheim en K.M. Bauer, "Handbuch der Vögel Mitteleuropas" (1966-1997). De naam van Jo werd hier vele keren geciteerd in de delen over de zangvogels.

Jo Van den Steen werkte gedurende zijn gehele beroepsloopbaan als griffier en later als hoofdgriffier aan het Hof van Beroep van Gent. In zijn vrije tijd beoefende hij tevens waterpolo bij de Gentse Zwemvereniging en al vlug werd hij in deze sport internationaal beroemd. Zoals destijds in talrijke dagbladen te lezen stond voelde Jo zich "evengoed thuis bij de vissen in het water als bij de vogels in de lucht" en werd hij alom gevreesd voor zijn "ongenaakbaar keihard schot". Met het Internationaal Belgisch waterpoloteam, waarvan hij gedurende verschillende jaren kapitein was, maakte hij niet minder dan drie Olympiades mee (1952, 1960 en 1964) en vier keer de Europese Kampioenschappen (1954, 1958, 1962, 1966).

Hij werd in 1964 Laureaat van de Sportverdienste van de stad Gent en ereburger van de stad Sas van Gent voor zijn redding van "Canisvliet" en zijn uitzonderlijke sportprestaties.

Eerder verscheen een lijst van de voornaamste publicaties van Johan van den Steen in "Oriolus" 62, 1996, p. 32.

Henri Wille (1926 - 2012)

Henri Wille begon een opmerkelijke ornithologische carrière dicht bij zijn geboortedorp Zomergem. Voornamelijk in de bossen van Lembeke en Ursel scherpte de gevarieerde vogelzang zijn gehoor, hetgeen hem later zeer van pas zou komen bij het determineren van moeilijke vogelsoorten tijdens zijn lang verblijf in Belgisch Kongo. Eveneens aangetrokken door de watervogels, begon hij in dezelfde tijd met waarnemingen in de Braakman, waar hij talrijke aantekeningen opschreef over de vogelrijkdom van dit gebied vóór de indijking en de definitieve afsluiting in 1952. Zo werd Henri nagenoeg de enige ornitholoog die de Braakman in zijn oorspronkelijke toestand had gekend en beleefd.

Gediplomeerd tot Dr. in de Rechten aan de RUG vertrok hij in de jaren 50 van vorige eeuw naar het toenmalige Belgisch Kongo, waar hij Substituut van de Procureur des Konings werd te Kisangani (Stanleystad) en te Buta (1956-1957) en daarna Gewestbeheerder van Gungu (1958-1960), een gebied nagenoeg half zo groot als België . Hij doornam grondig de werken van een aantal doorwinterde ornithologen die in Belgisch Kongo actief waren, zoals Dr. James Chapin (1889-1964), Dr. Henri Schouteden (1881-1972) en ter plaatse ontmoette Henri Wille andere specialisten, zoals Dr. R. Verheyen (1907-1961), Dr. A. Prigogine (1913-1991) en Paul Herroelen (1926-2007). Over zijn eerste Kongo-periode heeft Henri Wille vrij weinig gepubliceerd. Maar buiten zijn beroepswerk tekende hij alles wat hij observeerde nauwkeurig op. Deze vele nota's zouden hem later van pas komen bij het stellen van een lijvig boek, samen met zijn vriend Graaf Léon Lippens (1911-1986) en met fotograaf Hubert Lehaen (1936-2006): "Les oiseaux du Zaïre" (Lannoo, 1976, 509 blz.). Dit boek gaat over een expeditie van ruim één jaar, die op vraag van de toenmalige President van Zaïre, Mobutu Sese Seko, georganiseerd en door hem geleid en bekostigd werd. De President zelf schreef ook het voorwoord van dit boek. Dit werk met de beschrijving van 1086 vogelsoorten, de weergave van zeer vele kleurfoto's en het relaas van duizenden vogels die gevangen, onderzocht en opnieuw vrij gelaten werden, bezorgde de drie auteurs internationale bekendheid.

Na zijn terugkomst in België in 1959, werd Henri Wille aangegrepen door een ware werkkoorts, die hem pas zou verlaten in zijn laatste levensjaren. Hij voldeed zijn inventarisaties van de vogels van de Braakman en werd van 1962 tot 1967 Adjunct-Directeur van de "Belgische Natuur- en Vogelreservaten". Gedurende deze tijd vond hij de gelegenheid om alleen of samen met Directeur Harold Herberigs, het gehele land herhaaldelijk te doorkruisen. Hierbij verrichtte hij in alle hoeken van het land tellingen van broedvogels. Deze waren dan de basis voor het boek, ook uitgegeven met als eerste auteur Graaf L. Lippens:

"Atlas van de vogels in België in West Europa", samen met een Franse versie: "Atlas des oiseaux de Belgique et d'Europe Occidentale" (1972, Lannoo, resp. 846 en 848 blz.). Beide werken, met een inleiding van Prof. Dr. K.H. Voous, vertegenwoordigden voor België een onbetwistbare mijlpaal in de geschiedenis van de ornithologie. Naast vele nieuwe gegevens omtrent verspreiding, biotoop, voortplanting, verplaatsingen en trekgegevens van alle soorten die in België ooit waren vastgesteld, werd van elke broedvogelsoort in elke provincie het aantal broedparen geschat volgens een wetenschappelijke onderbouwde methode. Alhoewel na de verschijning van dit werk kritiek betreffende deze aantallen niet uit de lucht was, hebben talrijke latere studies aangetoond dat zij de waarheid dicht tot zeer dicht benaderden.

Rond dezelfde tijd begon Henri Wille met een grootschalige nationale actie voor het plaatsen van selectieve nestkasten in vele bossen over het gehele land, overtuigd als hij was van de dalende trend van meerdere populaties mezen. Over deze wijd opgezette actie leverde hij meerdere bijdragen in het "Bulletin van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten". Uitgerust met een flink geheugen en een grote kennis van de ornithologische literatuur, schreef hij nadien nog een lijvig boek: "Uitzonderlijke vogels in België en West-Europa, deel 1. Watervogels, dagroofvogels en steltlopers", samen met graaf L. Lippens als eerste auteur (1986, Snoeck-Ducaju, 500 blz.).

Even na de verschijning van het boek "Les oiseaux du Zaïre" werden Henri Wille en zijn echtgenote Marie-José Van de Velde († 2009), die hem steeds bijstond, door President Mobutu aangesproken met de bedoeling zijn kinderen bij te staan in hun opvoeding. Benoemd tot gouverneurs, verbleef het nieuwe gezin enkele jaren in het Zwitserse Savigny en naar verluidt was na afloop van deze taak de President zeer tevreden over de hoedeperiode van zijn nageslacht. Later verhuisde het echtpaar Wille naar Epense, een klein dorpje in de Marne (Champagne-Ardenne), niet ver van het huidige Lac du Der. Hij trok dikwijls naar dit waterparadijs, dat hij vroeger als jongeling goed had gekend in zijn oorspronkelijke toestand. Tot zijn spijt kon hij hier van de Dwergarenden *Aquila pennata* en de toen regelmatige Withalsvliegenvangers *Ficedula albicollis* en Roodkopklauwieren *Lanius senator* niet veel meer terugvinden, onder meer omdat een aantal pittoreske dorpjes van deze strek intussen waren overspoeld door het water van de Marne.

Geraadpleegde literatuur

Anonymus (2005). Fallece en Bélgica el ornitólogo Willy Suetens. El Naturaliste Digital 8/28/2005.

Cabrilla, L.G. (2005). Willy Suetens de Coen, defensor de las aves rapaces. El País 8 sep 2005.

De Baets, P. (2012). In memoriam Henri Wille "vogelkenner met wereldfaam". De Ecloonaar 03/09/2012

De Smet, J. (1993). Roofvogelkenner Willy Suetens (1930-2005), portret april 1993. Grasduinen april: 52-54.

Tombeur, F. (2012). Archiefbeschrijving van den Steen – Tombeur (1954-2012). Archief bewaard bij SOVON, 3 blz.

Tombeur, F. (1996). In memoriam Johan van den Steen. Het Vogeljaar 22: 85-86.

- Van Esbroeck, J. (2006). In memoriam Willy Suetens (1930-2005). *Aves* 43: 24-25.
- Van Impe, J. (1966). In memoriam Johan van den Steen (1929 – 1996). *Oriolus* 62: 31-32.
- Van Impe, J. (1959-2014). Persoonlijk archief.